

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Věra Blahová

Literární hrdinové v díle Astrid Lindgrenové

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou písemnou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Bílovicích dne

.....

Poděkování

Děkuji vedoucími práce Mgr. Jaroslavu Valovi, Ph.D za odborné vedení závěrečné písemné práce a poskytování cenných rad.

Obsah

Obsah.....	4
Úvod.....	6
1 Životopis Astrid Lindgrenové.....	8
2 Úspěch Astrid Lindgrenové.....	13
2.1 Začátek úspěchu Astrid Lindgrenové.....	13
2.2 Pipi Dlouhá punčocha v Evropě.....	15
2.3 Pipi Dlouhá punčocha ve světě.....	15
2.4 Shrnutí úspěchu Astrid Lindgrenové.....	16
3 Základní charakteristika díla Astrid Lindgrenové.....	17
4 Humorná díla s nadpřirozenými prvky.....	19
4.1 Pipi Dlouhá punčocha.....	19
4.1.1 Pipi.....	20
4.1.2 Tomy a Anika.....	21
4.1.3 Paní Settergrenová.....	22
4.1.4 Tatínek Efraim.....	23
4.1.5 Paní učitelka.....	23
4.1.6 Shrnutí.....	24
5 Příběhy ze života dětí.....	25
5.1 Děti z Bullerbynu.....	25
5.1.1 Lisa.....	26
5.1.2 Anna.....	27
5.1.3 Britta.....	27
5.1.4 Bosse.....	28
5.1.5 Lasse.....	28
5.1.6 Olle.....	29
5.1.7 Paní učitelka.....	29
5.1.8 Dědeček.....	30
5.1.9 Švec Snäll.....	30
5.1.10 Shrnutí.....	31
6 Svět fantazie.....	32
6.1 Bratři Lví srdce.....	32
6.1.1 Jonatán Lví srdce.....	33
6.1.2 Karel (Suchárek) Lví srdce.....	34
6.1.3 Tengil z Karmánie.....	34
6.1.5 Shrnutí.....	35
6.2 Ronja, dcera loupežníka.....	35
6.2.1 Ronja.....	36
6.2.2 Birk.....	37
6.3.3 Mattis.....	37
6.3.4 Lovisa.....	38

6.3.5 Loupežníci Plešek a Vousáč, Mírka a Pírka, Janek a Jošek, Vostík a Kostík, Divous a Morous, Lamželezo a Skalník	38
6.3.6 Větrnice	38
6.3.7 Shrnutí	38
7 Čtenářská gramotnost	39
8 Empirická část	41
Závěr.....	65
Seznam použitých zdrojů a literatury	67
Zahraniční zdroje:	67
Ostatní zdroje:	67
Seznam tabulek	69
Seznam příloh.....	70
Seznam příloh.....	70
Příloha č.1	71
Příloha č.2.....	74
Příloha č.3.....	82
Příloha č.4.....	85
Příloha č. 5.....	86

Úvod

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zabývat tématem, které je mi blízké a je využitelné v oboru Učitelství na 1. stupni ZŠ. Oblast literatury je pro mě zajímavá, protože v dnešní době děti častěji sledují televizní pořady či hrají hry na počítači, než by se rozhodly otevřít kvalitní knihu. Četba rozvíjí u dětí jejich představivost a vnímání. Pro děti je daleko přínosnější si knížku přečíst, než se podívat na dětský film. Žáci si čtením obohacují slovní zásobu. Lepší je představit si, jak hrdina příběhu vypadá a jak vypadá prostředí, ve kterém se pohybuje než mít všechno již zpracované ve filmu. V dnešní době je pro děti i pro rodiče pohodlnější sledovat pohádky a pořady pro děti v televizi.

Rozhodla jsem se zaměřit na spisovatelku Astrid Lindgrenovou, protože byla mou nejoblíbenější spisovatelkou od dob, kdy jsem začala číst a moje knihovna obsahuje několik jejich titulů. Astrid Lindgrenová dokázala napsat své knihy jednoduchým jazykem, který je srozumitelný pro malé čtenáře. Pamatuji si, jak jsem se jako dítě dokázala vcítit do hrdinů jejich knížek. Když Lisa z knihy Děti z Bullerbynu poprvé upekla bábovku, hned jsem si usmyslela, když to zvládne Lisa v mém věku, tak to přece zvládnou taky.

Astrid Lindgrenová měla obrovský vypravěčský talent, dokázala skvěle popsat dětský svět tak, aby byl pro děti poutavý a četba je opravdu bavila. Dětské příběhy zprostředkovala tak, aby se malí čtenáři dokázali s dětskými hrdiny ztotožnit. Ukázala jim bezstarostné hravé dětství, ve kterém se dokážou zabavit i bez televize či počítače.

Dalším důvodem, proč jsem si zvolila tuto autorku byl můj téměř půlroční pobyt ve Švédsku, kde jsem se ocitla přes studijní program Erasmus. Ve švédských knihovnách naleznete spoustu knih týkající se této autorky a to ve více jazycích včetně češtiny. Rozhodla jsem se zaměřit především na zdroje, ke kterým bych se v České republice nedostala. Měla jsem zde možnost sledovat seriál Děti z Bullerbynu, který české televize nevysílají, ale po jeho zhlédnutí zastávám názor, že přece jen je lepší knížka pro představivost, jak asi takový Bullerbyn vypadá.

Svou práci jsem rozdělila na dvě části:

První část se týká života Astrid. Její dětství bylo inspirací pro její knihy Děti z Bullerbynu, Lotta z Rošťácké uličky, Madyňka i Pipi Dlouhá punčocha. Poté jsem se zaměřila na její bouřlivé dospívání a mateřství, díky kterému začala vyprávět příběhy pro děti.

Ve druhé obsáhlejší části jsem se zaměřila na její díla, především na ta, která patří k nejoblíbenějším na prvním stupni základních škol. Rozhodla jsem se zaměřit na dětské postavy

v dílech Astrid Lindgrenové a rozebrat jejich charakterové vlastnosti. Chtěla jsem vědět, co v sobě mají postavy nadčasového, co je příčinou oslovování nových a nových čtenářů po několik generací již od roku 1945. Nedílnou součástí díla Astrid Lindgrenové jsou také dospělí hrdinové, kteří přicházejí s dětskými hrdiny do styku. Proto jsem se rozhodla neopomenout také je a alespoň stručně rozepsat jejich charakterové vlastnosti.

Ke knize Pipi Dlouhá punčocha, která byla autorčinu prvotinou a zároveň byla přeložena do nejvíce jazyků, jsem se rozhodla vypracovat pracovní listy, které jsem dala k vypracování školám v České republice i ve Švédsku. Pracovní listy vyplnili žáci ze Základní školy Hálkova v Olomouci a Základní školy Demlova-Lazce v Olomouci. Ve Švédsku jsem je dala k vypracování do škol Sunnerstaskolan a Kvarngårdesskolan v Uppsale.

Poté jsem ještě vypracovala přípravu na vyučovací hodinu vztahující se ke knize Děti z Bullerbynu, která má své místo téměř ve všech školních knihovnách v České republice.

Cílem mé práce bylo zjistit co nejvíce informací ohledně Astrid Lindgrenové a dostat se k materiálům, ke kterým bych se v České republice nedostala. Cílem bylo také porovnat úroveň švédských a českých dětí pomocí pracovních listů, které sledují nejen práci s textem, ale i jejich všeobecný přehled. Snažila jsem se potvrdit nebo vyvrátit dva názory týkající se švédského školství. Knižní titul Jak (se) učí číst z roku 2005 vyzdvihuje švédské školství, zatímco internetové zdroje popisují švédské školství jako daleko benevolentnější, ve kterém mají švédští žáci nižší vědomosti než žáci čeští.

1 Životopis Astrid Lindgrenové

Astrid Anna Emilia Lindgrenová (Ericssonová) se narodila 14. listopadu 1907, v malém městečku Vimmerby na jihu Švédska, Samuelovi Augustu Ericssonovi a Hanně Ericssonové (Johnssonové) jako druhé dítě ze čtyř sourozenců. Nejstarší byl bratr Gunnar, poté se narodily tři dcery: Astrid, Stina a Ingegerd. Dětství strávila na statku Näs, poblíž městečka Vimmerby. Otec Samuel August Ericsson byl farmář, součástí jejího šťastného dětství byla tedy i práce na farmě.

Astrid Lindgrenová s rodiči a sourozenci bydlela ve starém červeném domě v Näs, který sloužil ještě v 18. a 19. století jako fara. Dnes je dům zrekonstruován a vybaven tak, jak vypadal v době, kdy v něm Astrid se sourozenci vyrůstala. V pokojích si můžete všimnout bible, na varhanech not ke kostelním písním a zpěvníku. Na stěně visí nápis *Bůh je milostivý* na sametovém podkladě a portréty členů rodiny. (Stromstedt, 2006)

Její zkušenosti z dětství hrály výraznou roli v jejím díle. Například v jejím nejznámějším díle Pipi Dlouhá punčocha bydlí hlavní hrdinka na kraji malého švédského města připomínajícího město, kde vyrůstala - Vimmerby. Turisté sem jezdí dodnes na místa, kde prožívali dobrodružství dětských hrdinů z knih Děti z Bullerbynu, Pipi Dlouhá Punčocha, Emil Neplecha, Rasmus tulákem,.. (Metcalf, 2007)

Astrid prožila harmonické dětství plné her a dobrodružství, které bylo inspirací pro její díla. Krásný vztah s rodiči, kombinaci svobody a odpovědnosti v raném věku, popsala v knize Samuel August ze Sevedstorpu a Hanna z Hultu. Rodiče jí a jejím sourozencům nechávali více volnosti, než bylo tehdy běžné. Tato kniha je jediná, kterou nenapsala pro děti a byla vydána pouze ve švédštině.

Popisuje krásný vztah rodičů, kteří spolu strávili padesát šest šťastných let. Jejich milostné dopisy, které si před svatbou navzájem posílali, nebyly běžné. Na přelomu 19. a 20. století docházelo spíše k sňatkům z rozumu, pro mnohé bylo důležitější hospodářství a obdělávání půdy než manželství z lásky. Z dopisů mezi Samuelem a Hannou je zřejmé, že vše v jeho světě se týká jí a naopak.

Otec Astrid Samuel August byl skvělým vypravěčem, který si pamatoval neskutečné množství konkrétních detailů ze svého dětství a mládí. Ve věku sedmi let se Samuel August odstěhoval s rodiči a sourozenci do městečka Sevedstorp, kde stojí tři domy v řadě stejně jako v

knihách o Bullerbynu. Byl nadmíru spokojeným člověkem, štěstí z něho vyzařovalo i v pozdním věku, v léčebně, když mu bylo 90 let.(Strömstedt, 2006)

Matka Hanna Ericssonová (Johnssonová) byla nejmladší z pěti sourozenců, dětství pro ni bylo šťastným obdobím, kdy si se sourozenci pořád hráli. Ve škole patřila k nejlepším žákům, pořádala knižní bazary a knižní trhy. Doma se vším pomáhala - dojíla krávy, pekla, vyráběla sýr, pekla a tkala (Stromstedt, 2006, s.71).

Psala verše a přála si studovat, aby se mohla stát učitelkou. Její matka si to ale nepřála. Protože Hanna byla dcerou, která nikdy neprotestovala, vychodila pouze šest tříd obecné školy. Vždy pro ni byla nejpodstatnější boží vůle a přání rodičů.

Oba rodiče nechávali svým dětem volnost, stejně jako tomu bylo u dětí z Bullerbynu. Nebylo nutné, aby děti přišly domů přesně ve stanovený čas. Rodiče zastávali názor, že děti můžou v zápalu hry zapomenout na čas, což se odráží i v díle Astrid Lindgrenové (Stromstedt, 2006).

Všichni sourozenci skončili u psaní. Nejstarší Gunnar, který byl rozhodnutý stát se sedlákem a starat se o rodinný statek, se stal poslancem a autorem ironických politických satir. Stina, která byla o tři roky mladší než Astrid, se stala překladatelkou a nejmladší Ingegerd novinářkou. (Stromstedt, 2006, s. 50)

Po základní škole pokračovala Astrid stejně jako její bratr Gunnar na vyšší škole. Rodiče si mohli dovolit zaplatit plné školné, které tehdy činilo kolem třiceti korun za pololetí. Učení Astrid nečinilo potíže, kolem patnácti let se ale spřátelila s partou dívek, které si dělaly legraci z učitelů i z celé třídy. Jenže legraci si dělaly i z lidí mimo školu ve městě, kteří si pak stěžovali u ředitele. Nakonec dívky dostaly napomenutí a poznámku o špatném vychování. (Stromstedt, 2006, s. 166)

Astrid prožívala dospívání stejně jako ostatní dívky v jejím věku. Připadala si ošklivá a měla pocit, že všichni kolem jsou pořád zamilovaní. Nemohla pochopit silné city kamarádek a toužila se také zamilovat. Do třídy chodila s městskými dětmi, které neznaly práci na statku, a tak se stávalo, že Astrid mohla jít s nimi ven, až když dokončila práci a kamarádi na ni museli čekat.

V roce 1927, v šestnácti letech, úspěšně složila závěrečné zkoušky a začala pracovat v místním tisku (Wimmerbyské listy). Reportáže a sloupky psala většinou o místních událostech, o narozeních, svatbách a pohřbech.

Astrid v dětství nijak nevzdorovala, své rodiče ve všem poslouchala, ale v dospívání si začala dělat, co se jí zlíbilo. Neseděla po večerech doma, ale měla spoustu přátel ve městě. Chodila tancovat na lidovou i jazzovou hudbu. Byla nekonvenční dívkou, jednou z prvních žen ve Švédsku i ve městečku Vimmerby, které si nechaly vlasy ostříhat nakrátko. Když se v sedmnácti letech

nechala ostříhat nakrátko, začala si připadat atraktivní, protože budila pozornost ostatních. (Metcalf, 2007)

„Lidé ke mně na ulici přistupovali a chtěli, abych si sundala klobouk, aby se podívali, jak krátký sestřih vypadá. A obdivovali ho. Ten den, kdy jsem se nechala ostříhat, si přesně pamatuji. Zavolala jsem domů a řekla jsem tatínkovi, co jsem provedla. „Pak není důvod, aby ses vracela domů,“ řekl smutným hlasem. Když jsem přece jen přišla a sedla si v kuchyni na židli, všichni mlčeli. Nikdo nevydal ani hlásku, chodili kolem mě a mlčeli.“ (Strömstedt, 2006, s. 170)

V osmnácti letech, roku 1926 se rozhodla odejít z Vimmerby, protože byla těhotná, svobodná a s otcem svého dítěte nechtěla mít nic společného. V té době by došlo ke skandálu, proto se Astrid chtěla vyhnout ostudě, která by se vztahovala nejen k ní, ale k celé její vážené rodině. Svěřila se pouze svým rodičům, kteří si tuto informaci nechali pro sebe. Sourozencům i přátelům tuto skutečnost utajila. Nikdo ji z rodného maloměsta nevyhnal, rozhodla se sama a dobrovolně.

V roce 1926 se tedy přestěhovala do Stockholmu, kde začala kurz v psaní na stroji a kde se setkala s Evou Andénovou, patřící k okruhu radikálních zaměstnaných žen. Ta se postarala o odjezd Astrid do Dánska, kde se nacházela jediná nemocnice ve Skandinávii, která neposílala po porodu vyúčtování na finanční úřad či jiný úřad. Eva Andénová našla Astrid vhodnou rodinu, kde mohla do porodu bydlet, a která se o malého chlapce dokázala po porodu postarat.

Astrid se o syna Larse, kterého přivedla na svět v roce 1926, nemohla sama starat, protože neměla dostatek finančních prostředků. Starala se o něj pěstounka paní Stevensová, zatímco Astrid se vrátila zpět do Švédska. Ve Stockholmu si dokončila kurz v psaní na stroji a snažila se najít práci, aby se mohla postarat o syna, kterého měla v Dánsku.

Práci dostala ve Švédské knihkupecké centrále, v oddělení rádií. Jakmile si našetřila peníze a čas, ujížděla do Kodaně za synem. Jednou uprostřed pracovní doby utekla z kanceláře, protože hlavní šéf odcestoval. Na ulici naneštěstí potkala dva šéfy a dostala výpověď. Poté dostala práci jako redaktorka v KAK (Královský automobilový klub), kde byl hlavním vedoucím Sture Lindgren. (Strömstedt, 2006)

Astrid se ocitla v těžké životní situaci, kdy se snažila šetřit, aby byla schopná se o syna postarat sama. Dokazuje to i dopis, který poslala své babičce:

Děkuji mnohokrát, milá babičko, za korunu, kterou jsi mi poslala k svátku. Tady ve Stockholmu člověk může zažít okamžiky, kdy je koruna královské bohatství, a tvoje koruna přišla právě v takovou chvíli. Dlouho jsem se rozmyšlela, jestli ji použiji na lístek na tramvaj, anebo si 50 öre schovám a za zbytek se půjdu nechat ostříhat, ale dopadlo to tak, že jsem si šla dát kávu s

koláčem. Děkuji ti, drahá babičko! Byla jsem dojatá, když jsem korunu na dně balíčku našla....
(Strömstedt, 2006, s. 192)

Lars strávil první čtyři roky svého života v Dánsku, v prosinci 1929 se Astrid ale dozvěděla, že Larseho pěstounka onemocněla srdeční chorobou a Larseho posílá od jedněch příbuzných a přátel k druhým. Rozhodla se tedy vzít si s sebou Larse do Stockholmu, na kterého stejně neměla čas, protože chodila do práce. Její matka jí proto navrhla, aby ho vzala domů do Näsü. Se synem přijela na maloměsto, kde se nestyděla říkat pravdu.

Pamatuji si, jak jsem krátce po příjezdu vešla se synkem do galanterie, Lasse mi řekl maminko, a pak, když jsem si něco koupila a řekla jsem, že se jmenuji slečna Ericssonová, prodavačka vykoktala: „Sleč...sleč...slečna...vážně slečna?“ „Ano,“ kývla jsem a vyšli jsme s Lassem ven a já byla na sebe hrdá.“ (Strömstedt, 2006, s. 195)

Larsemu i jeho mamince se v Näsü líbilo, život na statku se tolik lišil od života ve velkém městě.

Lars zůstal s babičkou, dědečkem, tetami a se strýcem v Näsü, zatímco Astrid se vrátila do Stockholmu, kde pokračovala ve své práci v automobilovém klubu KAK, kde se sblížila se svým šéfem Sturem Lindgrenem a roku 1931 se za něj provdala.

Po roce stráveném u babičky a dědečka si mohla Astrid konečně vzít pětiletého syna k sobě do Stockholmu. Začala pracovat z domácnosti, aby se mohla více věnovat Larsovi. Pracovala hlavně na automobilovém průvodci a na autoatlasu.

Na jaře roku 1934 se spisovatelce narodila dcera Karin. Astrid si konečně užívá mateřství naplno, ne jak tomu bylo u prvorozeného syna, o kterého se mohla starat až od jeho pěti let.

Rodině Lindgrenově se dařilo, Sture Lindgren se stává roku 1941 ředitelem Zemského automobilového svazu, rodina se stěhuje do většího bytu s vyhlídkou na Vasa park, ve kterém spisovatelka stráví zbytek života, až do roku 2002.

Když Karin ve věku sedmi let, v roce 1941 dostala zápal plic, vymyslela Karin jméno Pipi Dlouhá punčocha. Protože musela ležet, poprosila maminku, aby jí vyprávěla o Pipi Dlouhé punčoše. Astrid začala vyprávět ztřeštěné příběhy o devítiletém děvčeti, které nedodrhuje žádné předpisy a jméno použila i jako název své nové knihy. (Gaare, Sjaastad, 2005, s. 108)

Po úpravě knihy roku 1945, v autorčiných třiceti osmi letech, vychází její první kniha Pipi Dlouhá Punčocha a další úspěchy na sebe nenechají dlouho čekat. Astrid se stala na podzim roku 1946 redaktorkou nakladatelství Rabén & Sjögren, které zachránila před krizí právě knihou Pipi Dlouhá punčocha. U této práce zůstala pětadvacet let. V roce 1950 vážně onemocněl spisovatelčin manžel Sture Lindgren a v roce 1952 umírá.

Popularita Astrid stoupala, její knihy se těší velkému úspěchu ve Švédsku i v zahraničí. Roku 1958 dostává cenu Hanse Christiana Andersena. Stává se populární v různých zemích světa, roku 1996 byl po spisovatelce Ruskou akademií věd pojmenován nově objevený asteroid. (Strömstedt, 2006)

Ve věku sedmdesáti let vstoupila do politiky, aby ovlivnila názory lidí, na kterých jí záleželo. Stala se celebritou, se kterou se setkávali členové švédské královské rodiny i zahraniční politici, např. Boris Jelcin. Zajímala se především o ochranu přírody a zvířat. Těšila se dobrému zdraví a zemřela po krátké nemoci dne 28. ledna 2002 ve věku 94 let. (Metcalf, 2007)

2 Úspěch Astrid Lindgrenové

2.1 Začátek úspěchu Astrid Lindgrenové

Největší inspirací k napsání první knihy byla dcera Karin, která v roce 1941 dostala zápal plic. Astrid denně sedávala u jejího lůžka a vyprávěla jí příběhy o devítileté Pipi, o děvčátku, které nechodilo do školy a nedodržovalo žádné předpisy. Z příběhů poté sepsala svoji první knihu, která vyšla v roce 1945.

Autorka přiznala, že začala psát náhodou. V březnu 1944, díky upadnutí na ledě, který neviděla přes napadaný sníh, si natloukla nohu a musela ležet. Příběhy o Pipi začala zapisovat, aby zabila čas, který strávila na lůžku. Rukopis Pipi Dlouhé punčochy věnovala své dceři Karin k desátým narozeninám, zatímco kopii rukopisu poslala do nakladatelství Bonniers.

Průvodní dopis do nakladatelství zakončila slovy: *Pro jistotu bych možná měla zdůraznit, že mé vlastní neuvěřitelně vychované dětičky se od Pipina chování nic škodlivého nenaučily. Obě chápou, že Pipi je zvláštní podivínka, která nikdy nemůže sloužit obyčejným dětem jako vzor.* (Strömstedt, 2006, s. 223)

Nakladatelství, zřejmě po zaváhání, zasílá v září odmítnutí vyplývající z důvodu špatného příkladu pro děti.

Mezitím píše další knihu *Britt-Mari si vylévá srdce*, která nebyla nikdy vydána v českém jazyce. S touto knihou získala v roce 1944 druhé místo v soutěži, kterou vyhlásilo nakladatelství Rabén & Sjögren.

Po úspěchu se rozhodla Pipi důkladně pročíst a trochu poupravit, aby více vyhovovala

nakladatelství. Astrid Lindgrenová se rozhodla vyškrtat všechny repliky, které by mohly být zábavné pro dospělé, nikoli však pro děti, a zmírnila Pipinu drzost v jednání s dospělými. V konečné verzi vyzdvihuje více Pipinu velkorysost, nenáročnost a skromnost. V prvním rukopise je Pipi daleko víc provokativní, tvrdší a hubatá. Např. ve scéně ze školy visí na lampě a paní učitelce oznamuje, že se do školy už víckrát nevrátí.

...upřímně řečeno, už nemám na takové dětinskosti čas.“

„Můžu se na to spolehnout?“ špitne paní učitelka unaveně.

Upravená verze se odehrává v odlišném tónu:

„Já jsem se nechovala, jak se sluší?“ divila se Pipi. „Ale to já jsem opravdu nevěděla,“ řekla smutně. Nikdo nevypadal tak smutně jako Pipi, když ji něco mrzelo. Chvilku mlčela a pak řekla rozechvělým hlasem:

Víš, paní učitelko, když někdo má maminku andělem a tatínka králem černochoů a celý život se plavil po mořích, tak vlastně ani nemůže vědět, jak se má ve škole správně chovat a co si má s těmi jablky a ježky počít.“

Paní učitelka řekla, že to chápe, že už se nezlobí a že Pipi může přijít do školy, až bude o něco starší. Pipi se rozzářila štěstím. (Strömstedt, 2006, s. 225)

Spisovatelka musela u Pipi ubrat na intenzitě některých vlastností, nicméně vlastnosti nové a hodnější Pipi děti milují. I přesto Pipi zůstala drzou holkou, která si dělá, co si usmyslí a neposlouchá žádnou autoritu, ani policisty, kteří ji chtěli vzít do dětského domova. Na rozdíl od původní verze, ale více mluví o otci, který je uprostřed moře a komunikuje se svou matkou i přesto, že je v nebi. Pipi Dlouhá Punčocha, první kniha Astrid Lindgrenové, byla tedy nakonec vydána až v roce 1945 (Edström, 2000).

Autoři dětských knih byli ve čtyřicátých letech opomíjenou skupinou, proto nakladatelství Rabén & Sjögren vyhlásilo v roce 1945 soutěž pro spisovatele knih pro děti a mládež. V kategorii dětí od šesti do deseti let ji vyhrála právě Pipi Dlouhá punčocha. Pipi se začala úspěšně prodávat a sklízela pozitivní reakce. Až po roce se především v učitelských novinách začala objevovat její kritika pojednávající o špatném vzoru pro děti. Astrid se ale brzy stala autorkou, kterou tisk a veřejnost oceňovali takovým způsobem, jakým dříve oceňovali jen spisovatele knih pro dospělé. Autorka dokázala povzbudit i ostatní švédské spisovatele k psaní knih pro děti. Tove Jansonová oživila švédskou dětskou literaturu světem Muminků, Lennart Hellsing svými říkadly a Åke Holmberg psal parodická vyprávění. (Strömstedt, 2006)

2.2 Pipi Dlouhá punčocha v Evropě

První zahraniční kontrakt byl podepsán v roce 1946 a první knihou přeloženou do cizího jazyka byla Pipi dlouhá punčocha. Zpočátku byla přeložena v Norsku, poté ve Finsku a následně v Dánsku. Následující rok byla další kniha Britt-Mari Lätar sitt hjärta (nebyla přeložena do českého jazyka) prodána do celé Skandinávie.

Poté se Astrid podařilo publikovat v Německu. Nejvíce úspěšnou knihou zde byla již zmiňovaná Pipi dlouhá punčocha. Autorka zde zaznamenala obrovský úspěch a po pár letech se Německo stalo zemí, kde se prodalo nejvíc knih této autorky. Astrid Lindgrenová se stala dokonce populárnější než ve Švédsku. V této zemi je po ní pojmenováno 116 škol a německé televizní stanice ji opakovaně žádaly o účinkování. Německé nakladatelství Oetinger vydalo 72 jejích titulů v celkovém nákladu dvacet milionů výtisků. V Sovětském svazu se prodalo více než padesát milionů jejích výtisků. (Strömstedt, 2006)

V Anglii slavila Astrid Lindgrenová také úspěchy, ale její tvorba zde nebyla až tak výjimečná vzhledem k dostačujícímu množství dětských spisovatelů (Lewis Carroll - Alenka v říši divů, A. A. Milne - Medvídek Pů aj.).

Ve Francii, která byla ve výchově dětí vždy autoritativnější, vyšla roku 1951 kniha Pipi Dlouhá punčocha silně zcenzurovaná. Vydavatel se ohrazoval tvrzením, že francouzské děti jsou vlivem války realističtější a neuvěřily by, že dítě může uzvednout koně. Až roku 1995 francouzské vydavatelství vydalo Pipi v pravé podobě. (Strömstedt, 2006)

2.3 Pipi Dlouhá punčocha ve světě

Astrid se poprvé dostala do Ameriky v roce 1948, kdy ji tam vyslala firma Lthlén & Akerlund. Spisovatelka měla za úkol napsat fejetony do časopisu Damernas värld (Svět žen).

V roce 1950 vyšla poprvé kniha Pipi Dlouhá punčocha ve Spojených státech amerických.

V Sovětském svazu se prodalo více než padesát milionů jejích výtisků. (Surmatz, 2011)

Knihy Astrid Lindgrenové se postupem času staly populární na všech kontinentech včetně Afriky či Asie. Knihy Astrid Lindgrenové byly přeloženy do 85 jazyků, od afrikánštiny a singhálštiny až po řadu různých východních jazyků, ázerbájdžánštinu, kyrgyzštinu, uzbečtinu a další. (Strömstedt, 2006)

2.4 Shrnutí úspěchu Astrid Lindgrenové

Následovaly další státy, knihy Astrid Lindgrenové jsou v současné době přeloženy do 85 jazyků ve více než 100 zemích po celém světě. Tato statistika ji řadí na první místo mezi švédskými spisovateli všech žánrů. Celkově bylo vydáno 3500 vydání a prodáno 130 milionů jejích knih.

V roce 1958 jí byla udělena Cena Hanse Christiana Andersena, nejvyšší možné ocenění autorů literatury pro děti.

Astrid Lindgrenová se stala spisovatelkou relativně pozdě. Její první kniha Pipi Dlouhá punčocha vyšla až v jejích 38 letech.

Za svůj život dokázala napsat:

- 47 obrázkových knih;
- 40 knih pro děti a mládež;
- 22 jiných knih.

Tabulka č. 1: Nejúspěšnější knihy Astrid Lindgrenové

Kniha	Počet jazyků, do kterých byla kniha přeložena
1. Pipi Dlouhá punčocha	57
2. Bratři Lví srdce	46
3. Emil Neplecha	44
4. Ronja, dcera loupežníka	39
5. Děti z Bullerbynu	39
6. Karkulín ze střechy	36
7. Mio, můj Mio	33
8. Detektiv Kalle má podezření	32
9. Madynka	26
10. Rasmus tulákem	26

Z tabulky číslo 1 je zřejmé, že nejvíce populární knihou Astrid Lindgrenové je jednoznačně Pipi Dlouhá punčocha. Stejně jako Děti z Bullerbynu či Ronja, dcera loupežníka se dočkala i filmové adaptace. Přeložena byla do 57 jazyků. Poté následuje kniha Bratři Lví srdce, která je přeložena do 46 jazyků, ale u nás nepatří k nejčtenějším na prvním stupni základních škol.

Pojednává o bratrské lásce, kde jeden z bratrů zachrání těžce nemocného bratra a odchází do jiného světa, kde se později setkají. Rozhodně ji lze využít i na prvním stupni v případě nečekaného setkání dítěte se smrtí blízké osoby. Na třetím místě v počtu překladů je kniha Emil Neplecha, pojednávající o neposedném chlapci, který své okolí znepokojuje svým chováním.

Na čtvrtém místě je kniha Ronja, dcera loupežníka současně s knihou Děti z Bullerbynu, které jsou obě dvě přeloženy do 39 jazyků. Zejména Děti z Bullerbynu plní regály ve školních knihovnách a jsou častou povinnou četbou. Obě knihy u nás patří k neoblíbenějším. (Kvinkt, K, 2002)

3 Základní charakteristika díla Astrid Lindgrenové

Díla Astrid Lindgrenové popisují svět dítěte dětskýma očima. Autorka si nikdy nepřála psát knihy pro dospělé, dokázala se snížit na úroveň dítěte a vnímat dětský svět, tak jak jej vnímají děti. Knihy jsou psány jednoduchým jazykem.

Děťští hrdinové v dílech Astrid Lindgrenové se chovají samostatně, svobodně a dokážou si sami vytvořit svůj názor. Pipi Dlouhá punčocha bydlí sama ve vile Vilekule, bez pomoci druhých a bez dozoru dospělých. Nenechá si od nikoho radit a stojí si vždy skálopevně za svým vlastním názorem.

Nejen u Pipi, ale i u ostatních dětských postav Astrid Lindgrenové, můžeme pocítit prvky samostatného dítěte. Dětské postavy z knihy Děti z Bullerbynu vystupují samostatně, rodiče nejsou těmi, kteří by jim něco přikazovali, či rozkazovali. Nechávací jim volnost při hrách, nikdy je nevyruší ze hry a ponechávají jim vlastní prostor pro fantazii. Nenařizují jim ani v kolik hodin by měli být doma. Spoustu věcí podnikají samy, spí na seníku, prodávají třešně, loví raky, chodí nakupovat.

Rodiče jsou v dílech Astrid Lindgrenové kladnými postavami, kteří nenarušují dětský svět her. Jen v díle Ronja, dcera loupežníka, kde hlavní postavy Ronja a Birk pocházejí ze znepřátelených rodin, najdeme i záporné rysy postav, když zakazují veškerý kontakt a komunikaci s lidmi z druhého kmene. V této knize, která vyšla až v pozdějším věku Astrid (v 74 letech), má

poprvé matka důležitější a významnější roli.

Nakonec se šla podívat na Birka. Když prohlédla ránu na čele, došla si pro svůj džbán s léčivým bylinným odvarem a chtěla ho omýt. Tu však Mattis zaburácel:

„Neodotýkej se toho hádče!“

„Hádě nehádě,“ řekla Lovisa, „ta rána se musí vymýt.“

A vymyla ji.

Mattis nemeškal. Popadl ji a mrštil s ní přes celou síň. Kdyby ji Kostík nezachytil, byla by narazila rovnou do sloupku postele.

To si tak beztréstně nikdo k Lovise nesměl dovolit. A protože Mattis nebyl v dosahu, přišla Kostíkovi takovou, že to jen hvízdlo. Takového vděku se dočkal, když ji zachytil, aby nespadla na sloupek postele.

„Ven, všichni chlapi ven,“ rozkřikla se Lovisa. „Táhněte všichni k čertu, stejně neděláte nic jiného než čertoviny. Slyšíš, Mattisi, ať už jsi venku!“ (Lindgren, 1987, s. 94)

Matka si zde nenechá nic líbit, umí rozkazovat celé tlupě loupežníků a nestydí se za svůj vlastní názor, za své pocity, které se liší od mužských pocitů a tužeb.

Hlavní dětské hrdinové knihy Ronja, dcera loupežníka se sami pohybují v lese, ve kterém na ně číhají různé nadpřirozené bytosti. I v knihách Bratři Lví srdce a Mio, můj Mio, kde se postavy pohybují ve světě fantazie, si můžeme všimnout nápadné samostatnosti dětských hrdinů.

Ruku v ruce s volností a samostatností se pojí zodpovědnost za sebe sama i za druhé.

Při výběru autorčiných děl jsem se rozhodla vybrat hlavně ty, které mě nejvíce oslovily a které se nejvíce čtou na základních školách v České republice.

4 Humorná díla s nadpřirozenými prvky

Tato kategorie děl Astrid Lindgrenové se zabývá dětskými hrdiny, kteří mají nadpřirozené schopnosti. Pipi Dlouhá punčocha překvapuje obrovskou silou, kdy dokáže zvednout koně a je považována za nejsilnější dítě na světě. Karkulín ze střechy je baculatý chlapec, který umí létat. Podrobný rozpis postav rozebírá dílo Pipi Dlouhá punčocha, které znají děti po celém světě. Nadpřirozené prvky činí díla zajímavější a pro děti atraktivnější.

4.1 Pipi Dlouhá punčocha

První kniha Astrid Lindgrenové Pipi Dlouhá Punčocha, která byla vydána roku 1945, je i její nejkontroverznější knihou. Autorka musela prvotní podobu knihy upravit, protože nakladatelství Bonniers knihu odmítlo vydat z důvodu ne zrovna výchovného zaměření. Upravená kniha si ponechala vzpurné děvče, které si pořád dělá, co chce a nikdo, ani paní učitelka či policisté, ji nepřimějí chovat se slušně.

Příběhem devítileté Pipi se Astrid Lindgrenová nesnaží moralizovat, ale pobavit dětského čtenáře. Pipi se zcela lišila od jiných dětských knih v době, kdy výchovné zaměření bylo podstatnou složkou knihy.

Pipi není příběhem o obyčejném děvčeti. Má obrovskou sílu, dokáže přeprat silného

šampiona v cirkuse. Autorka poukazuje i na důležitost rodiny a přátel, když Pipi nemá rodiče, potřebuje alespoň přátele (sousedé Tomy a Anika).

Kniha začíná nastěhováním Pipi do Vily Vilekuly a seznámením se Pipi s novými kamarády, s Tomym a Anikou, ze sousedství. Pipi už od prvního pohledu vzbuzuje pozornost svým vzhledem. Měla zvláštní šaty, které si šila sama, každou punčochu jinou a boty, do kterých by se obula nadvakrát, protože časem do nich doroste.

Pipi nežije úplně sama, ve vile s ní bydlí opička Pan Nilsson a kuň, kterého má na verandě. Koně má na verandě: „*Propánakrále, proč máš na verandě koně?*“ *divil se Tomy. Všichni koně, o kterých věděl, bydleli ve stáji. „Protože v kuchyni by mi překážel a v obývacím pokoji by se cítil nesvůj,*“ *řekla Pipi.* (Lindgren, 1999, s. 12).

Pipi zažívá spolu s Tomem a Anikou spoustu dobrodružství. V jednotlivých kapitolách je pídítel, hraje si s policisty na babu, jde do cirkusu, uspořádá výlet, slaví narozeniny aj.

Kniha se stala velmi oblíbenou, Astrid Lindgrenová se tedy rozhodla pro další pokračování knihy Pipi Dlouhá punčocha se nalodí a Pipi Dlouhá punčocha v Tichomoří.

Pipi Dlouhá punčocha se nalodí je volným pokračováním, ve kterém Pipi zažívá podobná dobrodružství. Jde nakupovat, na chvíli do školy i na školní výlet. V příběhu, kde je Pipi trosečníkem se rozhodne s Tomym a Anikou ztroskotat na neobydleném ostrově. V další kapitole za ní přijede její tatínek Efraim, král černochů kmene Kurekuredutů. I přesto, že si Pipi bude chtít vzít s sebou na ostrov, Pipi se nakonec rozhodne zůstat ve vile Vilekule, aby byla nablízku Tomymu a Anice.

V dalším pokračování Pipi Dlouhá punčocha v Tichomoří Pipi vymyslí nové slovo, řídí kviz, dostane dopis a odjede na ostrov Kurekuredutů se svým otcem i s Tomym a Anikou. Na ostrově Kurekuredutů zažívají hlavní hrdinové spoustu dobrodružství.

4.1.1 Pipi

Autorka popisuje zcela samostatné děvče, které žije ve vile bez maminky a tatínka. Tento fakt vyznívá jako výhoda, když Pipi nemusí chodit do školy, nebo když ji nikdo neposílá do postele uprostřed největší legrace a v podobných situacích. Pipi věří, že maminka je v nebi, zatímco tatínek je loďní kapitán, který ztroskotal na pustém ostrově, na kterém je teď králem.

Pipi se nechová vzorně, na návštěvě chňapá po čokoládě z dortu a vymýšlí si nepravdivé příběhy. Ve škole tyká paní učitelce, je drzá a kreslí přímo na podlahu. Spí s hlavou pod peřinou a s nohama na polštáři. Když přijdou policisté, aby ji vzali do dětského domova, tak je přelstí. Uteče na

střechu, poté do koruny stromů a na závěr jim sebere žebřík.

Pipi není jen neukázněnou holkou. V případě nouze pomáhá ostatním, brání svou neobvyklou silou šikanovaného chlapce, pomůže dětem, které zůstaly v hořícím bytě, dětem nakoupí tolik bonbónů, kolik si přejí.

Hlavním důvodem, proč Pipi pořád oslovuje nové čtenáře, je její jedinečnost, pro kterou ji mají děti rádi. Jedná se o postavu, která se nedá k žádné jiné přirovnat. Každého zaujme svou odlišností od ostatních. Nenechá si od dětí ani od dospělých namluvit, že by něco mělo být jinak než jak si ona myslí.

„Co to tam je napsáno?“ zeptala se Pipi.

„Stojí tam: Trpíte pihami?“ řekla Anika.

„Vida, vida,“ zamyslela se Pipi. „No dobrá, na zdvořilou otázku se sluší zdvořile odpovědět. Jdeme dovnitř!“ pomyslí si Pipi a přistoupí k paní za pultem:

„Ne!“

„Copak si přeješ?“ zeptala se paní.

„Ne!“ opakovala Pipi.

„Já ti nerozumím,“ řekla paní.

„Já pihami netrám!“ řekla Pipi.

Teprve teď paní prodavače svtlo, co má Pipi na mysli. Když si ji trochu prohlédla, podivila se:

„Ale dítě, vždyť jsi pihami celá posetá!“

„To vím taky,“ odušila Pipi, „ale netrám tím! Jsem naopak ráda, že je mám! Má úcta!“
(Lindgren, 1999, s. 99)

Pipi se nesnaží naslouchat radám dospělých a vždy uvažuje samostatně. Záleží na tom, co si myslí právě ona a ne ostatní. Každý z nás ať už v dětství, v dospívání či dospělosti pocítil vlastní nespokojenost se sebou samým. Nejen dětští čtenáři se můžou inspirovat tímto úryvkem a dokázat se spokojit sami se sebou taková jacy jsou. Je důležité umět vytvořit již od dětství ze svých domnělých nedostatků přednost a zbytečně se netrápit skutečnostmi, které nemůžeme změnit.

V jiných kapitolách Pipi pro změnu vysvětluje policistům, že nepotřebuje do dětského domova. Je přece dítě a má domov, takže nikam nemusí. Jindy vysvětluje paní učitelce, že koně musí malovat na zem, protože na výkres se prostě nemůže vejít tak velké zvíře.

4.1.2 Tomy a Anika

Tomy a Anika jsou prototypem hodných vycovaných dětí, které poslouchají své rodiče a snaží se jim vycházet vstříc. Jsou nadšení, když zjistí, že do sousedního domu se nastěhovalo děvče, se kterým se očividně nebudou nudit. Nebojí se pouštět do všech dobrodružství s Pipi.

Děti nevzdorují a vždy jim záleží na názoru rodičů. Když ztroskotají s Pipi na ostrově, spěchají s loďkou pryč, protože nechtějí vyděsit rodiče a doma chtějí být dřív, než se oni vrátí domů.

Tomy s Anikou dokážou rodiče přemluvit, aby si mohli hrát s Pipi, i když není zrovna vzorným děvčetem. I přesto jim jejich maminka dokonce dovolí pozvat Pipi na kávu, když má pozvaných pár hostů. Když jim Pipi řekne, že neví, jak se na takové návštěvě chovat, hned ji oba ujistí, že všechno zvládne.

Děti se také snaží přemluvit Pipi, aby chodila do školy s nimi. Přesvědčují ji různými argumenty, kterými je například hodná paní učitelka nebo prázdniny, díky kterým se Pipi přijde do školy alespoň podívat.

Na Tomym a Anice je velmi sympatický jejich smysl pro dobrodružství. Nebojí se realizovat s Pipi všechny její nápady, a i když jsou v největším zápalu hry, třeba schovaní v dutém stromě, jakmile zaslechnou maminčin hlas volající je do postele nebo k obědu, okamžitě si přestanou hrát a doběhnou poslušně domů za rodiči.

Tomy s Anikou se trápí, když pro Pipi přijede její otec král Efraim, protože ví, že jim bude Pipi chybět a už nezažijí tolik legrace. Když má Pipi odjet nakonec si rozmyslí, že radši zůstane doma s Tomym a Anikou, aby se netrápili, a na moře pojede někdy jindy.

Když pro ni později přijede opět její táta, vypluje na ostrov Kurekuredutů i s Tomym a Anikou.

4.1.3 Paní Settergrenová

Maminka Tomyho a Aniky je paní, která si dokáže sjednat pořádek. Děti ji poslouchají a neodvažují se jí odporovat. Paní Settergrenová, ale není maminkou, která by byla na děti přehnaně přísná. Děti ji poslouchají, mají k ní respekt, ale ona jim ponechává volnost, když je nechává hrát si s Pipi, o které ví, že nechodí do školy a neposlouchá žádnou autoritu.

Paní Settergrenová pozvala Pipi na kávu k nim domů s představou, že si děti alespoň budou spolu hrát, když se bude věnovat hostům. Bohužel záhy svého rozhodnutí litovala, když Pipi začala nevybíravým způsobem ukusovat z dortu a v momentě měla celý obličej od šlehačky. Poté si začala vymýšlet lživé příběhy o jejich služebné. Paní Settergrenová nakonec vyhnala Pipi do dětského pokoje, kde jí řekla, že už k nim nikdy nesmí.

I přes tuto příhodu spolu děti i nadále trávily spoustu času a ve třetí části knihy paní Settergrenová dokonce dovolí dětem odjet s Pipi, jejím otcem Efraimem a s námořníky do tichomoří na ostrov Kurekuredutů. Všechny tety z městečka jí to rozmlouvaly, ale ona si stála za svým přesvědčením o Pipině dobrém srdci. Paní Settergrenová si uvědomuje, že se Pipi nechová zrovna jako dáma, ale také moc dobře ví, že by Pipi nikdy nedokázala dětem ublížit.

4.1.4 Tatínek Efraim

Tatínek Pipi Efraim Dlouhá punčocha je král černochoů na ostrově Kurekuredutů. O Efraimovi nikdo nic nevěděl, protože ho smetla bouře v oceánu. Pipi, ale věřila tomu, že je naživu a je černošským králem někde uprostřed oceánu. Objevuje se až ve druhé části Pipi Dlouhá punčocha se nalodí, kde navštíví Pipi ve vile Vilekule.

Efraim má obrovskou sílu stejně jako Pipi. Vyprávěl, jak ho černoši nejdřív chtěli sníst, ale když jim ukázal, jakou má sílu, zvolili ho za krále. S Pipi se přetlačují, zápasí spolu, vyskakují do výšky. Je dobrosrdečným velkým mužem, který svou dceru miluje, ale když mu řekne, že radši zůstane ve vile Vilekule, aby byla na blízkou Tomymu a Anice, nebrání jí v jejím rozhodnutí a nechá ji dál bydlet samotnou ve vile Vilekule.

Pipi vychovává k samostatnosti, chová se k ní jako k sobě rovnému, nikoliv autoritativně. Pipi v podstatě ve všem vyhoví, nic jí nepřikazuje, ani nezakazuje. Tatínek Efraim je rodičem, který neustále svou dceru chválí a ve všem podporuje. Chválí Pipi, že je silnější než dříve a zanedlouho ho přepere. Tvrdí o ní, že je nejlepší námořník ze všech světových moří a hrdě jí připomíná, že teď je princezna kmene Kurekuredutů.

4.1.5 Paní učitelka

Paní učitelka v knize Pipi Dlouhá punčocha je neobyčejně tolerantní a snaží se udělat vše pro to, aby byla Pipi ve škole spokojená. Snaží se jí vyjít vstříc, i když přijde do školy pozdě, protože osm hodin ráno je na ni moc brzy.

Paní učitelka si musí vyslechnout tykání od Pipi, ale vše jí v klidu vysvětlí a má s ní trpělivost. Poté jí ale Pipi skáče do řeči, upravuje jí slovní úlohy podle sebe, a tak radši paní učitelka předstírá, že ji neslyšela. Raději usoudí, že bude lepší nechat počtu a přejít k psaní. U vysvětlování písmenka j Pipi odvypráví smyšlený příběh s takovými detaily, že se nakonec paní učitelka rozhodne ustoupit. Dětem řekne, že budou kreslit, s přesvědčením, že tím uklidní neukázněné

děvče. Pipi, ale začne psát na podlahu, protože kuň se přece nemůže vejít na papír. Když ale Pipi u zpěvu sedí na podlaze pod záminkou odpočinku, zatímco všechny ostatní děti sedí v lavici, paní učitelce už doopravdy dochází trpělivost. Nakonec ustoupí a souhlasí s Pipi, že do školy může přijít, až bude o něco starší.

Když se Pipi dozví o školním výletě, zastaví se u školy a povídá si s paní učitelkou a s dětmi skrz otevřená okna, ale dovnitř do třídy nechce, pod záminkou, že tam mají učenosti až moc. Paní učitelka jí i přesto dovolí, aby s nimi mohla jet na výlet. Na výletě jí trpělivě vysvětluje, jak by se měla chovat a ostatním její chování omlouvá se slovy, že vyrostla mezi námořníky.

4.1.6 Shrnutí

Proč Pipi Dlouhá punčocha oslovuje děti již několik generací, už 68 let? Obsahuje tato kniha něco nadčasového?

Knihy Pipi Dlouhá punčocha je fenoménem, který ovlivnil děti na celém světě. Pipi není typickou dětskou hrdinkou. Není hodnou holčičkou, co poslouchá své rodiče a hraje si s panenkami, jak tomu je například u Děti z Bullerbynu. Pipi rebeluje proti společnosti, ve které není běžné, aby devítileté dítě bydlelo samo bez dozoru dospělé osoby. Vše zvládá úplně sama, se vším si dokáže poradit a každý problém vyřešit. Díky těmto vlastnostem milují Pipi děti po celém světě. I přesto, že je drzá a žádného dospělého neposlouchá, nikdy nic nečiní se špatným úmyslem. Má dobré srdce, brání slabší a nikomu nedokáže ublížit. Působí mile a i přes své svérázné vlastnosti může být vzorem pro kluky i holky, když dokáže udělat ze svých nedostatků přednost.

5 Příběhy ze života dětí

V této kapitole se zabývá literárními hrdiny v příbězích obyčejných dětí, kteří nemají žádnou nadpřirozenou schopnost a pochází z přirozeného prostředí, které nápadně připomíná dětství Astrid Lindgrenové. Otec Astrid strávil dětství ve vesničce, která se skládala ze tří domů stejně jako autorčin Bullerbyn. Do dětských příběhů u Astrid Lindgrenové patří především knihy Děti z Bullerbynu a Lotta z rošťácké uličky. Podrobnější zpracování postav se vztahuje k dílu Děti z Bullerbynu, protože tato kniha oslovila větší množství čtenářů a její výtisky najdeme téměř ve všech školních knihovnách v České republice. Ve škole je častou povinnou či doporučenou četbou.

5.1 Děti z Bullerbynu

Hlavními postavami knihy je šest dětí bydlících v malé vesničce Bullerbyn, která se skládá ze tří statků. Děj je napsán v „ich formě“, příběhem provází sedmiletá Lisa (na konci knihy devítiletá).

Knihy je psána v krátkých větách jednoduchým, pro děti srozumitelným jazykem: „*Já sama ještě dobře nevím, čím budu. Asi maminkou. Protože mám moc ráda malinké děti. Mám sedm panenek a dělám jim maminku. Ale brzy už na to budu velká, abych si hrála s panenkami. Br, to bude otrava, až budu velká.*“ (Lindgren, 1995, s. 12)

Knihy popisuje harmonické dětství a působí milým dojmem. Knihy je mnohem více

výchovná než dílo Pipi Dlouhá punčocha. Děti pomáhají rodičům na statku, jednotí řepu, starají se o zvířata či prodávají třešně. Zde je vidět vliv dětství Astrid Lindgrenové, která byla dcerou farmáře. Děti navštěvují dědečka, chodí na nákupy, do školy ve vedlejší vesnici a mají rádi paní učitelku. Děti z Bullerbynu si spolu dokážou vyhrát, dokážou se spolu zabavit daleko od civilizace. Mají obrovskou představivost, vymýšlí si příběhy i hry. Malým čtenářům můžou být děti vzorem, jak se zabavit hrou, věnovat starým lidem, pomáhat na zahradě i s prací doma. Při všech činnostech dokážou být děti samostatné a zvládnou spoustu činností bez pomoci rodičů.

5.1.1 Lisa

Lisa, která provází celou knihou, je příkladem vzorné dcery, která nikdy nevzdoruje rodičům. Má dva bratry, ale nejvíce si rozumí s Annou a Brittou ze sousedství, se kterými zažívá dobrodružství. Většinou si ale hraje všech šest dětí z Bullerbynu dohromady, protože ve třech není taková legrace. Lisa se snaží zavděčit každému člověku, což je nejvíce patrné v kapitole Anna a já působíme lidem radost. Lisa s Annou se zde rozhodly za každou cenu jakýmkoliv způsobem působit lidem radost, ale ne všichni jejich snažení dokázali ocenit.

Když je potřeba, jde mamince nakoupit, dědečkovi přečte noviny, jednotí řepu nebo peče bábovku. Všechny činnosti dělá automaticky a nikdo ji nemusí přemlouvat. Je optimistická, stěžuje si jen výjimečně, většinou na své dva starší bratry.

Ráda si hraje s panenkami, kterým dělá maminku a v budoucnu by chtěla být maminkou. Často pracuje na poli, stejně jak tomu bylo u Astrid Lindgrenové, když byla dítětem. Jakoukoliv práci popisuje jako zábavnou:

Když jsme jednotili řepu, celou dobu jsme se bavili a vyprávěli jsme si pohádky. Lasse začal vyprávět strašidelné historky, ale ty vůbec nejsou strašidelné, když svítí slunce. A tak si Lasse vzpomněl, že budeme závodit v tom, kdo dovede nejvíc klít. (Lindgren, 1995, s. 23)

Po rozhodnutí utéct s Annou nemůže usnout a začne plakat, protože nechce, aby se kvůli ní trápila maminka. Uvědomí si, že by rozhodně nechtěla, aby byl někdo kvůli ní smutný. Lisa je postavou, které jde hlavně o to nejlepší pro ostatní a překvapuje spoustou nápadů.

Lisa je postavou veskrze kladnou, jak tomu bývá u většiny hlavních postav v knihách pro děti a špatné charakterové vlastnosti se u ní hledají jen těžce. Když jsem byla dítě, byla mým vzorem. Jednoduše jsem si řekla, když zvládne Lisa v mém věku upéct bábovku, tak proč bych to nezvládla já. I ona si ale dokáže udělat legraci z paní učitelky na apríla nebo připnout Lassemu na bundu cedulku s nápisem „*Jsem tak hloupý, že je to hrůza.*“

5.1.2 Anna

Anně je stejně jako Lise sedm let a je její nejlepší kamarádkou. Má starší sestru Brittu. S nikým si ale nevyhraje tolik jako s Lisou. Anna má velkou fantazii a dokáže si vymýšlet smyšlené postavy při různých hrách.

Anna je poslušnou dívkou stejně jako Lisa, ale i ji občas napadne nějaká lumpárna. Jednou, když byli na návštěvě u dědečka, ji napadlo, že by mohly, stejně jako on v dětství, utéct. Nakonec, ale z tohoto nerozumného nápadu sejde, protože útěk jednoduše zaspí.

Celkově Anna nijak nevyčnívá, charakterové vlastnosti má nápadně podobné Lise, ale je nedílnou součástí dětí z Bullerbynu.

5.1.3 Britta

Britta má devět let, je tedy nejstarší a nejrozumnější z děvčat. Když je paní učitelka nemocná a děvčatům navrhne, že by mohly udělat guláš, Britta se hned ozve, že jej určitě zkusí uvařit. Nejen doma pomáhá, jak může, jako nejstarší je tou co první umyje nádobí i u paní učitelky.

Když si paní učitelka potřebovala něco obstarat, za katedru posadila právě Brittu. O sjednání pořádku se tedy měla postarat právě ona. Poté, co ji kluci zlobili, ale oznámila, že učitelkou by rozhodně nikdy v životě nechtěla být. Je vzorná ve škole i doma.

Britta je bystrou holčkou, kterou jen tak někdo nenapálí. V jedné kapitole kluci napíší vzkaz a nechají ho ležet mezi prkny tak, aby to vypadalo, že jej tam nechal někdo, kdo zde bydlel dávno a vzkazy povedou až k pokladu. Annu s Lisou ani nenapadne kluky podezírat, ale Britta jim na jejich lest ihned přijde. Holčkám to řekne, ale před kluky nic neřekne.

„Hleďte uprostřed ostrova,“ řekl Lasse. „A zavolejte, jestli je najdete! Musíte nám to slíbit! Chcem u toho bejt, až otevřete plechovku.“

„A jak víš, že jsou perly v plechovce,“ řekla Britta. „To přece na tom papíru nebylo.“

Tu se Lasse zatvářil trochu rozpačitě a pak řekl: „No v něčem snad musejí bejt, ne?“ (Lindgren, 1995, s. 123)

Britta je kladnou postavou, která je nejen hodná, ale i chytrá a když si z ní někdo tropí legraci, rychle mu to oplatí. Britta je trochu odstrčená, protože je od Anny a Lisy o něco starší a některé jejich dětské hry ji už nebaví. V mnohých příhodách se Britta nevyskytuje, když jdou Lisa s

Annou nakupovat nebo když si hrají s panenkami.

Britta působí jako ta nejrozumnější ze všech dětí z Bullerbynu. Dokonce popohání děti, aby si pospíšily do školy, když by měly přijít pozdě. Je sice stejně stará jako Lasse, ale protože je holka, působí mnohem zodpovědněji a dokáže usměrnit ostatní děti nejen v Bullerbynu, ale i spolužáky ve Storbynu.

Všechny tři holky jsou vzorné, hodné a poslušné. Nikdy neodporují a snaží se všem lidem v okolí dělat radost. V momentě, kdy si z nich kluci dělají legraci, dokážou jim jejich útoky oplatit. Na rozdíl od Pipi se s Lisou, Annou a Brittou můžou dětští čtenáři ztotožnit a vzít si je za vzor.

5.1.4 Bosse

Osmiletý Bosse rád vypravuje o spoustě dobrodružství, které zažije, až bude velký a pojedje do Ameriky, kde se stane náčelníkem indiánů. Bosse má velkou fantazii a sbírá ptačí vejce, což není obvyklým koníčkem u osmiletého kluka.

Je klidnější než jeho starší bratr Lasse, ale stejně jako ostatní chlapci dokáže i zlobit. Jednou si rozhodl udělat legraci ze sovy, když vzal jedno soví vajíčko a místo něho tam položil vajíčko slepičí. Sova si toho ale vůbec nevšimla a dál zahřívala všechny vajíčka. Když se v sovím hnízdě vylíhlo kuřátko, Bosse si jej zase vzal zpátky mezi kuřata.

Bosse je odvážný kluk, který se ničeho nezalekne, Lasseho dokonce vytáhne ze zamrzlého jezera. Celkově působí Bosse spíše dojmem slušáka, protože lotrovin vyvádí daleko méně než jeho bratr Lasse.

5.1.5 Lasse

Lasse chce být sakumprásk inženýrem a už ve svých devíti letech vymýšlí zlepšováky, kterými by si usnadnil život.

V kapitole, kde si chtějí na apríla dělat legraci z paní učitelky, Lasse nastavil hodiny o dvě hodiny napřed. Všechny děti na druhý den přišli do školy už o dvě hodiny dřív. Lasse vystřihuje obrázky z časopisů a vlepuje do učebnic. V knize působí jako větší rošťák, který si rád dělá legraci z druhých lidí, nejen z ostatních dětí, ale i z dospělých:

A Lasse hned seskočil z hromady prken a dohonil Agdu a šel vedle ní a pořád si s ní povídal, co mu jazyk stačil. Aniž Agda co zpozorovala, přišpendlil jí na záda cedulku. Bylo na ní napsáno: „Ach, jak miluji Oskara.“ Oskar se plácal do kolen a smál se a říkal: „To je dobře, Agdinko, to je dobře.“ (Lindgren, 1995, s. 96)

Lasse vypráví strašidelné příběhy, píše vzkazy k vymyšlenému pokladu, trhá Ollemu zuby a skáče doprostřed silnice, když chce prodat třešně.

Lasse je prototypem zlobivého kluka, kterých je na světě spousta. Není vzorným klukem, ze kterého by si děti mohly vzít příklad, ale bez něj by byla kniha ochuzená o spoustu vtipných příhod, pro které ji děti milují.

5.1.6 Olle

Olle, který nemá sourozence, ale v polovině knihy se mu narodí sestřička Kerstin, je nejlepším kamarádem Lasseho a Bosseho a většinu svého volného času tráví s nimi.

Olle se nestrání ani holek, nebojí se přiznat, že si radši zahraje se všemi.

Olle je statečný kluk, nebojí se jít za psem, kterého mají všechny ostatní děti za zlého, špinavého a ošklivého. Postupem času z něj dokonce dokáže udělat hodného psa, který už na nikoho nevrčí, a to díky tomu, že se k němu dokáže chovat hezky a nosí mu pravidelně jídlo.

Jednou, když šel Olle k ševci s botami a Svipp se na něj jako obvykle vyřítíl a štěkal a vypadal, jako by ho chtěl roztrhat, Olle se zastavil a začal si s ním povídat. Řekl mu, že je pěkný pejsek a že by neměl takhle štěkat. Stál při tom samozřejmě hezky daleko, aby na něj Svipp nemohl. Svipp ale zůstal stejně vzteklý jako předtím a vůbec se nechoval jako nějaký pěkný a hodný pes. (Lindgren, 1995, s. 27)

Olle působí nejvzorněji ze všech kluků. Samozřejmě dokáže taky zlobit, ale celkově se chová ukázněně a mile ke všem, dokonce i k mrzutému ševci.

Kluci si dělají legraci z děvčat, když si vymyslí svou vlastní řeč nebo ukrytý poklad. Předstírají, že našli indicie, které vedou k starodávnému pokladu, přitom vzkazy píšou sami. Jsou zdrojem spousty vtipných situací a bez nich by kniha neměla potřebný šmrnc a vtipné zápletky. Mají dobré srdce, a i když vyvádějí lotroviny, nikdy nikomu neublíží. Všichni kluci z Bullerbynu jsou typickými kluky, se kterými je legrace, ale dokážou zlobit daleko více než děvčata.

5.1.7 Paní učitelka

Paní učitelky malých dětí bývají často považovány za „druhé maminky“. Paní učitelka z dětí z Bullerbynu je hodná milá slečna, kterou mají děti moc rádi. Bydlí ve škole ve Storbynu v horním patře.

Když byla paní učitelka nemocná, děti z Bullerbynu se o ni postaraly. Britta zatopila v kamnech a uvařila čaj, Lisa zametla podlahu a Anna připravila jídlo na podnos. Potom je paní

učitelka naučila vařit guláš. Holky poté i umyly a utřely nádobí. Druhý den se nabídly, že za ní přijdou znova a byly rády, že se aspoň naučí vařit další jídlo.

Když byla venku vánice, nabídla dokonce dětem, že u ní můžou přespat, to ale musely odmítnout, protože v Bullerbynu není telefon a rodiče by o ně měli starost.

Paní učitelka má smysl pro humor a s dětmi řeší všechny problémy po dobrém. Jednou, když bylo zrovna prvního dubna, si děti z paní učitelky vystřelily a přišly do školy o dvě hodiny dřív. Paní učitelka jim ale apríl oplatila a dětem přibyla jedna hodina navíc, i když už měly všechny hodiny splněné.

Astrid Lindgrenová ve všech svých knihách popsala paní učitelky jako milé, hodné a trpělivé. V žádných jejích dílech nevystupují učitelé, kteří by chtěli žákům nějakým způsobem uškodit.

5.1.8 Dědeček

V Bullerbynu je jen šest dětí a proto je dědeček považován za dědečka všech dětí, ačkoliv je dědečkem jen Britty a Anny. Vypadá jak pohádkový skřítek s dlouhým plnovousem. Děti ho považují za nejhodnějšího dědečka na celém světě. Všechny ho mají moc rády a chodí mu číst noviny, protože na ně už nevidí. Dědeček dětem vypráví příběhy z mládí, které jsou pro ně zajímavé, i když jim je vypráví už poněkolkáté. Děti na dědečka myslí, a když jdou třeba do obchodu, nezapomenou se za ním stavět a zeptat se ho, zda něco nepotřebuje.

Dědeček představuje nenáročného důchodce, který ke štěstí potřebuje jen málo. Má radost jen proto, že za ním přijdou děti, nebo že si může po procházce lehnout do teplé postele. Dětem vždy všechno dovolí a ani jim nedokáže na nějakou prosbu odpovědět odmítavě.

Každý z nás dokáže v dědečkovi poznat svého vlastního dědečka, který nám nic nepřikazoval, od ničeho neodrazoval a s radostí nás rozmazloval.

5.1.9 Švec Snäll

Stejně jako se v životě i v pohádkách objevují záporné postavy, neměly by chybět ani v dětských knihách. Švec Snäll je postavou neoblíbenou, ale dětem může být ukázkou, jak s tak nepříjemnými lidmi vycházet.

Švec Snäll se opíjí a nezáleží mu na tom, že nemá spravené boty, které už stokrát slíbil a ani na tom, jestli jeho pes dostane něco k snědku. Olle ho ale dokáže obměkčit a nakonec si smí nechat

i jeho psa Svippa.

I přes ševcovy špatné vlastnosti, není jen špatným člověkem. Když se děti ocitnou v nepříjemné vánici, schovají se právě u něho. V jiné příhodě, ve které si děti hrály na ztroskotanou loď, která pluje bez pomoci po moři, je všechny přenesl na břeh. Samozřejmě i v takové situaci křičí, že má bullerbynských dětí až po krk a ať se jeho pozemku vyhýbají.

V dětských knihách jsou většinou postavy spíše černobílé, aby byly snadněji pochopitelné pro děti. Při analýze postavy ševce si můžeme povšimnout, že není jen zlý, když se člověk dostane do nouze, dokáže i pomoci.

5.1.10 Shrnutí

Dílo popisuje šťastné dětství plné her, které je vzdálené od dětství v současnosti, kdy je nejjednodušší variantou posadit dítě k televizi či k počítači. Děti se dokážou samy zabavit v době, kdy mají rodiče práci na statku. Mají bujnou fantazii a vymýšlejí si nové hry, kterými se dokáží zabavit. Autorka používá věty, kterými ještě více umocňuje spokojenost dětí v Bullerbynu:

My všechny děti z Bullerbynu se o Vánocích máme moc dobře. Jindy se ovšem máme taky dobře. I v létě i v zimě, na jaře i na podzim. Moc dobře se máme! (Lindgren, 1995, s. 63)

Děti musí i pomáhat na statku, ale nikde není ani známka vzdoru. Práci na statku společně s ostatními dětmi berou dokonce jako zábavu, kdy si spolu můžou popovídat, vymýšlet různé příběhy nebo si zahrát hru, kterou si samy vymyslí. Děti mají opravdu dobře vyvinutou fantazii a jejich příběhy jsou zábavné nejen pro mladé čtenáře.

6 Svět fantazie

Další skupinou knih Astrid Lindgrenové jsou díla, ve kterých se objevuje svět fantazie. Autorka dokázala v dílech popsat neexistující svět takovým způsobem, že člověka až zamrazí.

Do skupiny světa fantazie se zařazují knihy *Bratři Lví srdce*, *Ronja, dcera loupežníka* a *Mio, můj Mio*. Vzhledem k výčtu nejvíce překládaných knih se následující rozbor týká děl *Bratři Lví srdce* a *Ronja, dcera loupežníka*. V knize *Bratři Lví srdce* se hlavní hrdinové vypořádávají se smrtí, zatímco v knize *Ronja, dcera loupežníka* je popsán fantazijní svět odehrávající se za dávných dob, kdy žili loupežníci.

6.1 Bratři Lví srdce

Tato kniha působí uklidňujícím dojmem pro ty, kteří se vyrovnávají se ztrátou blízké osoby. Je možné, že se za pomoci této knihy autorka sama snažila vyrovnat se smrtí někoho blízkého. Kniha byla vydána až v roce 1980, kdy bylo spisovatelce sedmdesát tři let.

Hlavními hrdiny jsou desetiletý Karel Lev, zvaný Suchárek a jeho třináctiletý bratr Jonatan. O kluky se stará jen maminka, protože tatínek odešel od rodiny, když byly Karlovi dva roky. Maminka je švadlena a šije doma šaty. Stará se i o nemocného Karla, který hrozně kašle a leží v posteli. Karel zaslechne, jak se maminka s jednou paní baví o tom, že umře.

Jeho starší bratr Jonatan mu začne záhy povídat o tom, jak se bude dobře mít až umře a dostane se do země, které říká Nangijala. V jejich bytě vypukne požár zrovna, když byla maminka u

zákaznice. Třináctiletý Jonatan zachránil desetiletého Karla skokem z okna. Bohužel na následky pádu se těžce zraní a na místě zemře. Paní učitelka napsala o Jonatánovi dopis, ve kterém ho přirovnala k hrdinnému anglickému králi Richardu Lví srdce.

Po dvou měsících se nemocnému Karlovi zdálo o bílé holubici, která ho zve za Jonatánem do Nangijaly s příslibem, že se tam bude mít báječně. Karel napsal mamince lístek, ve kterém jí vzkazuje, aby neplakala, protože se opět uvidí v Nangijale.

V Nangijale se setkává se svým bratrem Jonatánem, Žofií, Hubertem a pro všechny jsou Bratry Lví srdce. Jezdí spolu na koních, chytají ryby a plavou v řece. I v Nangijale se ale objevují zlé postavy. Bratři Lví srdce prožívají velká dobrodružství, bojují proti zlému Tengilovi a zachraňují Šípkové údolí od nestvůry Katly.

Poté co porazí zlého Tengila a nestvůru Katlu dostanou se do Nangilimy, do země ve které už nejsou zlé postavy, ve které už jim nebude hrozit žádné nebezpečí. Už si budou jen zpívat, hrát, tancovat a povídat pohádky.

6.1.1 Jonatán Lví srdce

Jonatán je třináctiletý, hodný, statečný kluk, který i přes svůj mladý věk všechno umí, všemu rozumí a ve třídě je nejlepším žákem. Vymýšlí si různé napínavé hry a snaží se rozveselit svého těžce nemocného bratra. Mnohokrát zůstal vzhůru dlouho do noci a svařoval Karlovi vodu s medem, aby mu utišil kašel a lépe se mu usínalo. Utěšoval nejen jeho kašel, ale také jeho strach z nemoci a ze smrti. Vydržel sedět na posteli nemocného brášky, kterému říkal láskyplně „Suchárku“ a vyprávěl mu nejen o tom, co ve dne prožil, slyšel nebo čte, ale také o Nangijale, zemi, kam se dostane člověk, který umře.

„To je hrozná nespravedlnost,“ řekl jsem, „že někdo musí umřít, ještě než mu je deset.“
„Víš, Suchárku, já myslím, že nebude tak zle,“ řekl Jonatán. „Budeš se mít docela bezvadně.“

„Bezvadně,“ řekl jsem. „Co je na tom bezvadného ležet pod zemí a být mrtvý.“

„Hlouposti,“ povídá Jonatán, „v zemi leží přece jenom kosti. Ty sám odtamtud vyliťneš někam úplně jinam.“

„A kam,“ zeptal jsem se a nevěřil jsem mu.

„Do Nangijaly,“ řekl. (Lindgren, 1992, s. 8)

Jonatan byl velmi statečný, protože zachránil malého bratra Karla skokem z okna, při kterém se ale sám smrtelně zranil a zemřel.

Později se spolu setkávají v Nangijale a Jonatan je zase ten veselý, silný a odvážný kluk,

který se staví na stranu utiskovaných, bojuje proti zlu, je ochotný obětovat svůj život za druhé, nikomu však není schopen ublížit, i kdyby to byl jeho nepřítel. Je velkým vzorem nejen pro bratra Karla, ale pro všechny kluky.

6.1.2 Karel (Suchárek) Lví srdce

Malý desetiletý kluk, který je slabý a nemocný, nemůže chodit do školy, protože stále stoná, kašle, není schopen ani sám chodit, je odkázaný jen na život v posteli a pomoc druhých. Stará se o něho maminka, která je švadlena. Vzorem je mu jeho bratr Jonatán, který všechno dokáže a umí se postarat o sebe i o všechny, kteří to potřebují.

Po vyslechnutí rozhovoru maminky s jednou paní zjistí, že brzy umře. Se svým strachem ze smrti se dokáže svěřit jen svému bratru Jonatánovi. Uvěří mu, že život po smrti je nádherný a napínavý. Mrzí ho jen, že by tam byl sám bez svého jediného bratra.

Příběh se pak nečekaně po velké rodinné tragedii změní, když při požáru Jonatán zemře a nemocný Karel je zachráněn. V Nangijale se pak setkávají bratři Lví srdce, Jonatan jako statečný hrdina i Karel jako veselý, chodící, zdravý kluk. Karel se stává stejně statečným a spolehlivým jako jeho starší bratr v momentě, kdy mu pomáhá zachránit Šípkové údolí.

6.1.3 Tengil z Karmánie

Tengil je krutý tyran, který má zlý obličej a zlé oči. Ve svém rudém hábitu barvy krve na svém černém koni nahání všem hrůzu. Vládne Šípkovému údolí, kde utiskuje lidi a zasévá hrůzu a strach s pomocí nestvůry Katly. Zotročuje si muže od rodin a odvádí je s pomocí svého úplatného vojska do Karmánie, kde musí těžce dřít a vytahovat kameny k pevnosti, kterou Tengil staví na vrcholcích Prastarých hor. Měla by to být nedobytná pevnost, kde by se Tengil cítil bezpečně. K takové stavbě potřebuje moc otroků, kteří pracují, dokud nepadnou. Potom je předhazuje nestvůře Katle, která ho slepě poslouchá, protože Tengil vlastní trubku, jejíž zvuk ji ovládá.

Podle přísloví „S čím kdo zachází, s tím také schází“ se nakonec po zmocnění trubky Jonatánem stane Katla jeho záhubou.

6.1.4 Katla

Katla je drak, který žije ve strašidelné sluji uvnitř obrovské hory. Jedná se o příšeru s velkýma d'ábelskýma očima, z nozder jí šlehají plameny a hustý dým. Tengila poslouchá za pomoci

trubky, chrlí plameny, které zabíjejí každého, na koho Tengil ukáže. Poté, co si trubku přivlastní Jonatán Lví srdce, obrátí se Katla proti Tengilovi, aby zničila svého předchozího vládce. Při potyčce s Jonatánem se zřítíla do obrovského vodopádu – tam ale žil velikánský had se zelenou hlavou – Karm. Zápasili spolu v sebezničujícím boji, až nakonec zabili jeden druhého.

6.1. 5 Shrnutí

Kniha Bratři Lví srdce zaujme svou originalitou. Žádná jiná dětská kniha nezačíná smrtí dvou hlavních hrdinů. Autorka, ve svých sedmdesáti třech letech, dokáže vymyslet příběh, který je zcela ojedinělý.

Astrid Lindgrenová se snaží o povzbuzení a útěchu pro každého, který se nachází v těžké životní situaci. Umí dát naději každému, i když se setkává s nemocí a se smrtí, která také patří k životu a nevyhýbá se ani dětem. Vypráví příběh sice smutný, ale tak dobrodružný, že zaujme a vtáhne do děje i nemocné, trpící dítěte, kterému se snaží usnadnit jeho životní úděl.

Dává příklad statečného hrdiny, který bez násilí, ale s velkou odvahou je schopen překonat zlo, ubránit slabé a nemocné před zdánlivě silným a nepřekonatelným tyranem. Astrid Lindgrenová tímto příběhem předběhla dnešní moderní pohádky.

6.2 Ronja, dcera loupežníka

Kniha Ronja, dcera loupežníka je příběhem odehrávajícím se v nedotčené přírodě za dávných časů. Příběh začíná v noci, kdy se za bouře narodí obě děti – Ronja a Birk, vůdcům dvou zneprátených loupežnických rodů. Bouře to byla tak silná, že hromová rána rozpůlí prastarý Mattisův hrad na vrcholku Mattisovy hory vejpůl. Z Mattisovy dcerky Ronji jsou všichni loupežníci nadšení, nejvíc však Mattis a jeho žena Lovisa.

A tak tančila a skákala jako loupežníci a Mattis z toho měl velkou radost. A když se pak loupežníci nahrnuli ke stolu, aby se svlažili pivem, opěvoval svou dceru.

„Je krásná jako malá víla, to musíte uznat! Zrovna tak jemná, zrovna tak tmavooká a zrovna tak červnovlasá. V životě jste tak hezké dítě neviděli, to musíte uznat!“

(Lindgren, 1987, s. 18)

Malou Ronju pouštějí její rodiče, Lovisa a Mattis samotnou do lesa, aby se tam naučila žít. Ronja sama běhá v lese, hází se smrkovými šiškami a šplhá po stromech. Rodiče Ronju nechávají samotnou, i když ví, jaká nebezpečí na ni venku číhají. V lese se pohybují trpaslíci šediví i

větrnice.

Byly to zvláštní, staré šedivé hlasy, které mumlaly a žvatlaly všechny najednou:

„Šedivíci, šedivíci, je tu člověk, je tu člověk v našem lese, kousejte a bijte, šedivíci, kousejte a bijte šedivíci!“

A najednou byly všechny ty podivné šedivé bytosti, které jí chtěly ublížit přímo pod kamenem. Neviděla je, ale cítila, že tam jsou, a běhal jim z toho mráz po zádech. Teď poznala, jak jsou šedivíci nebezpeční, však jí Mattis říkal, aby si na ně dala pozor. Ale bylo pozdě.

(Lindgren, 1987, s. 23)

Borka je hlavním Mattisovým arcinepřítelem. Stejně jako Mattisův otec a děda. Borka se ale nastěhuje do druhé poloviny Mattisova hradu, kterou dělí propast. Ronja se jednoho dne potká s Birkem, Borkovým synem a zachrání mu život při skákání nad propastí. Později zase Birk zachrání Ronju před bludičkami a větrnicemi. Při toulkách v lese se spolu znovu potkají a postupem času spřátelí, ale své přátelství musí před rodiči skrývat. V příběhu se vyskytují nadpřirozené bytosti, jakými jsou větrnice, trpaslíci šedivíci a bludičky.

Rodiče nejsou nakloněni přátelstvím Ronji a Birka. Děti se proto rozhodnou spolu utéci do lesa, kde přebývají v jeskyni.

Nakonec vše dobře dopadne, děti se vrátí domů a dva rody se po bitce obou vůdců Mantise a Borky usmíří.

6.2.1 Ronja

Ronja dostane od rodičů jasné instrukce, na co si má dávat pozor. Když jí její táta řekne, že by si měla dávat pozor, aby nespadla do řeky, s rozkoší schválně skáče po kluzkých kamenech. Nemůže si přece dávat pozor někde daleko v lese, aby nespadla do řeky. Daleko od peřejí by to nemělo smysl. Tak se cvičila v nebojácnosti. Časem se nebojí vůbec ničeho a nikoho, ani šedivíků, ani větrnic, ani toho, že by zabloudila nebo spadla do řeky.

V momentě, kdy Birk uklouzne na uvolněném kameni a hrozí mu smrt, neváhá a zachrání mu život. Ronju zamrzí, že v momentě, když konečně potká kamaráda, kluka ve svém věku, tak to musí být zrovna Borkův syn.

Ronja je sebevědomá a cílevědomá stejně jako její rodiče. Věřící tomu, že jednou si dokáže sama chytit koně a ochočit jej. Když onemocní, myslí na to, jak to dopadne s Birkem a se všemi Borkovými loupežníky až je Mattis vyžene ze severní části hradu. V zimě dokáže odházet kameny jen proto, aby mohla být se svým „bratrem“ Birkem.

Dokáže vzdorovat rodičů, což se ukáže v momentě, kdy s Birkem uteče do lesa. Nakonec se s rodiči přece jen usmíří a vše dobře dopadne.

6.2.2 Birk

Odvážný syn vůdce loupežníků. Nebojí se skákat přes „pekelnou tlamu“ (jámu, která rozděluje jeden hrad na dva). K nebezpečné hře svede i Ronju, když s ní skáče nad jámou, do které znamená pád jistou smrt. Přáteli se stanou poté, co mu Ronja zachrání život. Zanedlouho pro změnu Birk zachrání Ronju před bludičkami, později před větrnicemi. Birk je statečný, a i když ho Ronja škrábe, v žádném případě ji nepustí. Poté se rozhodnou, že budou bratr a sestra. S Ronjou dokáže i přes počáteční nepokoje utéci a bydlet v jeskyni, kde se o sebe dokážou postarat sami. Oba dva mají svou hrdost a žádný dospělý jim nedokáže cokoliv rozmluvit. Dokáže si stát za svým, i za cenu rozporu s vlastními rodiči. Nakonec se ale i on dokáže s rodiči usmířit.

6.3.3 Mattis

Mattis je vůdce dvanácti loupežníků, se kterými bydlí na svém hradě v blahobytu, spolu se svou ženou Lovisou a dcerou Ronjou. I když je to loupežník, má dobré srdce a neskrývá nadšení ze své dcery, která je pro něj vším.

Ale Mattis ještě nechtěl dát dcerku z ruky. Stál a díval se s obdivem na její jasné oči, malou pusinku, bezbranné ručičky a samou láskou se až třásl. (Lindgren, 1987, s. 12)

Mattis se dokáže pořádně rozzlobit, což ukázal v momentě, kdy od Ronji zjistil, že se Borka se svými loupežníky nastěhoval do severního hradu. Jehněčí pečinkou i hrcem s polévkou mrštil o zed'. Poté s šíleným řevem házel jedno vejce po druhém na stěnu a nakonec plakal, křičel a proklínal. Vymýšlí velkolepé plány, jak svého nepřítele Borku vypudit z hradu, problém je ale v tom, že žádný plán nestojí za nic a Mattis rozhodně není mazaný jako liška. Je zvyklý vše řešit násilím, což mu tady není nic platné.

Mattis je hrdý na to, že je nejmocnějším vůdcem loupežníků, ale s Ronjou se o tom nikdy bavit nechtěl. Když se Ronja dozví, čím se její otec živí, snaží se všemi možnými způsoby uhýbat pravdivé odpovědi.

Mattis je nejen strašlivým loupežníkem, ale i starostlivým otcem. Když Ronja onemocní, hned začne myslet na to nejhorší, co by se jí mohlo stát, zatímco Lovisa je zcela klidná. Na konci příběhu dokáže překonat svou ješitnost a se svou dcerou i s Borkovými loupežníky se dokáže usmířit.

6.3.4 Lovisa

Lovisa, která byla na loupežnickém hradě jedinou ženou až do narození Ronji, je razantní žena, která si dokáže sjednat pořádek. Loupežníci ji poslouchají a mají z ní respekt. Když něco řekne, tak to tak musí být. Dokáže zklidnit třináct loupežníků a přimět je k určitému řádu. Loupežníci ji poslouchají – uklízejí v kurníku, ovčinci i v chlívků u koz, i když tyto činnosti nenávidí. Lovisa nechává své dceři Ronji až překvapivou volnost.

Lovisa se nenechá od nikoho zastrašit a nikoho se ani nesnaží poslouchat. Svou dceru miluje, a tak těžce nese odloučení od ní. Dokáže se za ní vydat do lesa, do jeskyně, kde bydlí, i přesto, že si to její manžel Mattis nepřeje.

6.3.5 Loupežníci Plešek a Vousáč, Mírka a Pírka, Janek a Jošek, Vostík a Kostík, Divous a Morous, Lamželezo a Skalník

Všichni loupežníci měli Ronju moc rádi a byli by ochotni pro ni skočit do ohně. Všichni jsou sebevědomí a jistí si svou převahou nad obyčejnými lidmi, dokonce i nad vojáky. Bydlí na hradě, kde jsou si jisti, že je nikdo nemůže přepadnout a nějakým způsobem ohrozit. Fakt, že okrádají nevinné lidi, není v knize rozepsán.

6.3.6 Větrnice

Větrnice jsou nadpřirozenými bytostmi, ze kterých jde strach. Jsou divoké a troufalé. Vůbec se nebojí použití děsivých slov k osamocенému dítěti.

Ale Ronja skočila do tůňky a plavala pod vodou na druhý břeh. Tam opatrně vylezla a schovala se pod hustým smrkem. Slyšela, jak ji větrnice hledají a zlostně ječí: „Kde je ten človíček, kde je, kde je? Jen pojď, ať tě rozsápeme a rozdrápeme, až ti krev poteče proudem, haha!“

Ronja seděla ve své skrýši, dokud neviděla, jak mizejí nad vršky stromů. (Lindgren, 1987, s. 30)

Větrnice, šedivíci a bludičky přidávají knize větší pohádkovosti. Jsou zápornými postavami bez kterých se ale žádná dobrodružná kniha neobejde.

6.3.7 Shrnutí

Astrid Lindgrenová knihu napsala až v pozdním věku, ve svých sedmdesáti čtyřech letech. I z tohoto důvodu autorka ohromuje svou bujnou fantazií a množstvím nadpřirozených bytostí. V díle

popisuje svět nadpřirozených bytostí. Hlavními hrdiny jsou loupežníci, kteří nevystupují jako zlí lotři, ale jako pánové, kteří mají srdce na pravém místě. Příběh Ronji a Birka místem připomíná příběh o Romeovi a Julii, protože pocházejí ze znepřátelených rodů, ale chtějí trávit čas spolu a to za každou cenu. Dokonce dokáží odházet kameny ve sklepení hradu, aby se mohly spolu setkávat. Nakonec se jim podaří utéct od rodičů, jen proto, aby mohli být spolu. V lese v jeskyni opravdu žijí sami bez cizí pomoci, což není v dětských knihách obvyklé.

7 Čtenářská gramotnost

Čtenářská gramotnost je definována jako schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat. Mladí čtenáři mohou odvozovat význam z široké škály textů. Čtou, aby se učili, účastnili se čtenářského života a také pro radost. (Kraplová, Potužníková, 2005, s. 11)

Čtenářská gramotnost zkoumá porozumění psanému textu a přemýšlení o něm za účelem rozvoje vědomostí. Čtení by nemělo být školním či kulturním nátlakem, ale především individuální volbou každého člověka.

Každý čtenář by měl číst, protože chce, ale ne protože musí. Spisovatelé se musí umět vcítit do konkrétní cílové skupiny. Četba se pak stává zážitkem, která nás určitým způsobem obohacuje a je vzděláváním i relaxací zároveň.

Knihy, které potřebujeme číst kvůli zaměstnání či škole čteme často pod nátlakem, protože musíme. I přesto by se tyto knihy měly stát díly, jejichž čtení nás určitým způsobem baví, obohacuje a nenudí.

Lidé uvádějí různé důvody, proč nečtou. Vše je otázkou priorit. Zda je více baví sedět u televize, hrát fotbal nebo pracovat na zahrádce. Četba obohacuje naši slovní zásobu i naše prožitky, když se dostaneme za pomocí knihy do odlišného světa.

Autoři dětských knih se musí vcítit do dětského světa, snížit se na dětskou úroveň a dokázat pochopit jejich vnímání. Každému dítěti by měli rodiče číst už od útlého věku, dítě si tím rozšiřuje svoji slovní zásobu a fantazii.

V každé domácnosti by knihovna měla být nezbytnou součástí vybavy. V porovnání mužů se ženami čtou více ženy. Ženy více preferují čtení v posteli. Většinou očekáváme spíše zábavu a

zážitek než nové informace a poznání. Nejoblíbenější četbou je beletrie.

Nejčastěji čtou čeští čtenáři v klidu doma, menšina na dovolené, v dopravních prostředcích, v práci nebo ve škole či v čekárnách. Mladší obyvatelé čtou více v dopravních prostředcích, střední generace čte knihy častěji než ostatní na dovolené.

Nejoblíbenějšími knihami v České republice v současnosti jsou knihy *Vejce a já* (Betty MacDonald), *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* (Jaroslav Hašek) a *Harry Potter* (J.K. Rowling). Díla *Vejce a já* i *Harry Potter* se těší velké oblibě i v ostatních státech. (Trávníček, 2008)

V dnešní době v mnohých případech knihy ustupují filmovým adaptacím, kdy je možné dílo zhlédnout za kratší dobu, než kdyby si měl celou knihu čtenář přečíst.

U většiny filmových adaptací, ale stále přetrvává názor, že knihy je lepší si přečíst. Poté si můžeme představit hrdinu podle sebe a ne podle filmových tvůrců, kteří nám tu představu již zpracují. Spisovatelé mají obrovskou fantazii, ponechávají nám taky prostor pro naši fantazii, která je tímto způsobem rozvíjena.

Čtenářská gramotnost je schopnost danému textu porozumět a pracovat s ním. Tato dovednost je nezbytná pro vzdělávání každého jedince.

8 Empirická část

Pracovní listy ke své diplomové práci jsem zaměřila na knihu *Pipi Dlouhá Punčocha*, která je celosvětově nejznámějším dílem Astrid Lindgrenové. Zároveň se jedná o autorčinu první knihu. Tato kniha byla přeložena do 57 jazyků a zfilmovaná ve formě filmu i seriálu. Všechny ukázky jsem čerpala z knihy LINDGRENOVÁ ASTRID. *Pipi Dlouhá punčocha*. 5. vyd. Albatros: Praha, 1999. ISBN 80-00-00692-8.

Hlavním cílem výzkumu bylo porovnání čtenářské gramotnosti a všeobecného přehledu žáků v České republice a žáků ve Švédsku, kde jsem byla na studijním pobytu. Při mém pobytu ve Švédsku se mi ve školách líbilo, překvapila mě přátelská atmosféra a méně drilu než u českých dětí. Celkově pracovní listy vyplnilo 50 žáků z České republiky a 50 žáků ze Švédska. Jednalo se o žáky 4. ročníku ZŠ, kteří pracovní listy vypracovali v červnu roku 2012. Pracovní listy jsem rozdělila do tří částí týkajících se tří úryvků textu, se kterými měly děti pracovat. Vzorové pracovní listy přikládám v příloze.

Stanovila jsem si hypotézu, která je všeobecně známá. O skandinávských zemích je známo, že mají školství na vyšší úrovni. Porovнала jsem výsledky výzkumu PIRLS, který se uskutečnil v roce 2001 a hodnotí žáky 4. ročníků a obsahuje velmi podrobné učitelské dotazníky v 35 zemích, které se nacházejí v Evropě, v severní i jižní Americe, v Asii i v Africkém státě Maroko. Výzkum sledoval dva čtenářské cíle, které se uplatňují, jak ve škole, tak i mimo ni (čtení pro literární zkušenost, čtení pro získání a používání informací).

Ve všech škálách zvítězili právě švédští žáci, na druhém místě se objevovalo Nizozemsko nebo Anglie a na třetím Bulharsko, Nizozemsko nebo Anglie. Čeští žáci dosáhli na všech škálách lepších výsledků než je mezinárodní průměr. (Kramplová, Potužníková, JAK (SE) UČÍ ČÍST, 2005,

s. 14,15)

Sledovala jsem čtenářskou gramotnost, nakolik jsou děti schopny pracovat s textem, co dokážou v textu vyčíst, a které úkoly jim dělají problémy. Zkoumala jsem i jejich všeobecný přehled, který se vztahoval k textu, ale nebylo možné najít zde odpověď a žáci se tak museli nad otázkou sami zamyslet.

Prostor jsem vymezila i pro mezipředmětové vztahy. Pracovní listy se primárně vztahují k českému jazyku a literatuře (čtenářská gramotnost), ale objevují se i úkoly týkající se přírodovědy (např. samci, samičky, mláďata aj.), hudební výchovy (hudební nástroje) i matematiky (počítání bonbónů).

Pracovní listy jsem dala k vypracování dětem ze Základní školy Hálkova v Olomouci a Základní školy Demlova-Lazce v Olomouci. Ve Švédsku jsem je dala k vypracování do škol Sunnerstaskolan a Kvarngårdesskolan v Uppsale.

Základní škola Hálkova je škola s rozšířenou výukou cizích jazyků, vyučuje se zde angličtina, němčina a francouzština, angličtina už od první třídy a od šesté třídy další cizí jazyk. Zde jsem nezadávala práci osobně, ale asistentka pedagoga si zapisovala poznámky, jak žáci pracovali. Paní učitelka dětem přečetla životopis autorky, žáci se navzájem bavili o dílech autorky, které znají nebo o kterých již slyšeli. Nejrychlejšímu žákovi trvala práce 15 minut, zatímco nejpomalejšímu 25 minut.

Základní škola Demlova je klasickou školou, která poskytuje individuální pomoc dětem, které vyžadují speciální péči pro nejrůznější vývojové poruchy, a to zapojením do kroužků reedukací dyslexie, přípravou individuálních vzdělávacích plánů či zařazením do kroužku logopedické péče. U nadaných žáků podporuje jejich vědomosti na různých olympiádách. Zde jsem zadávala práci osobně, děti se snažily a zajímaly se také o výsledky výzkumu. Paní učitelka si vyžádala pracovní list, aby jej mohla s žáky projít. Nejrychlejšímu žákovi trvala práce 17 minut, nejpomalejšímu 30 minut.

Ve Švédsku jsem dala pracovní listy k vypracování do škol Sunnerstaskolan a Kvarngårdesskolan v Uppsale.

Základní škola Sunnerstaskolan ve svém profilu vyjadřuje své cíle o poskytnutí co největšího vzdělání pro žáky a slibuje zde silnou víru v jejich uplatnění v budoucnosti. Nepíše se zde o speciálním zaměření, ale o co nejlepší spolupráci žáků s učiteli. Práci jsem zadávala osobně, bohužel jsem zde zaznamenala nedostatek snahy u některých žáků, kteří vyrušovali. Nejrychlejšímu žákovi trvala práce 20 minut, nejpomalejšímu 25 minut.

Základní škola Kvarngårdesskolan je mezinárodní školou, ve které se nacházejí i mezinárodní třídy, ve které se učí i emigranti, kteří neovládají anglický ani švédský jazyk na dostačující úrovni. I z tohoto důvodu jsem ale pracovní listy dala do ryze švédské třídy, obsahuje tedy jen švédské studenty. Žáci projevovali snahu, o co nejlepší zpracování pracovních listů. Na některé otázky se mě ještě podrobně vyptávali. Nejrychlejšímu žákovi trvala práce 23 minut, nejpomalejšímu 35 minut.

Žáky jsem se snažila motivovat představou o reprezentaci jejich země, vyprávěla jsem jim o dětech ve Švédsku a v České republice. Učitelé reagovali více než nadšeně, snažili se mě podpořit v mém výzkumu. U dětí záleželo na konkrétním žákovi, jak se k tomu postavil. Někteří měli pracovní listy sepsané během pár minut, zatímco některým to trvalo dlouho a ani na všechny otázky neodpověděli.

V následujících kapitolách budu rozebírat pracovní listy, které jsem dala žákům k vypracování. Budu rozebírat četnost správných odpovědí i četnost odpovědí, které nejsou správné. Zamýšlela jsem se i nad různými variantami odpovědí, které mohou být v otevřené otázce správné.

8.1 Pipi uspořádá výlet

„Ale býk nepřestal a Pipi mu nakonec vyskočila na hřbet, aby měla chvíli pokoj. Moc klidu si však neužila. Býkovi se to nelíbilo, a tak se všelijak kroutil a poskakoval, aby ji shodil, ale Pipi ho stiskla nohama a shodit se nedala. Býk běhal po louce sem a tam jako pominutý, bučel a řval, až se mu kouřilo z nozder. Pipi se smála, až se zajíkala, a mávala na Tomyho a Aniku, kteří stáli opodál a třásli se jako osiky. Býk se točil dokola a pořád se snažil Pipi shodit.“ (s. 52)

Tabulka č. 2: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost

Proč se býk rozzlobil?	České děti:	Švédské děti:
protože na něho Pipi skočila	47x	44x
protože Pipi nechtěla odejít	-	2x
kvůli Tomymu	-	1x
protože přišli na jeho teritorium	1x	-
bez odpovědi	2x	1x
nelze přečíst	-	2x

Tabulka č. 2 zkoumala otevřenou otázku, sledovala schopnost dětí najít odpověď v textu, která byla snadno čitelná. Většina žáků odpověděla na otázku správně - protože na něj Pipi skočila. Švédské děti vypsali více možností (protože Pipi nechtěla odejít, kvůli Tomymu,...), ve dvou

případech u švédských dětí byla odpověď nečitelná. Více správných odpovědí (47) uvedly české děti.

Tabulka č. 3: Odpovědi dětí zkoumající zákův všeobecný přehled

Co jsou nozdry?	České děti	Švédské děti
nosní dírky	32x	30x
nos	15x	-
dvě dírky v nose, kterými lidé dýchají	1x	12x
lidé tím dýchají	-	4x
lidé tím můžou smrkat	-	2x
dírky v nose, odkud jde kouř ze zvířete	-	1x
bez odpovědi	2x	1x

Tabulka č. 3, zaměřená na všeobecný přehled žáků se vztahovala k přírodovědě. Stejně jako v předešlé otázce švédské děti vypsaly více možností (dvě dírky v nose, kterými lidé dýchají; lidé tím dýchají; lidé tím můžou smrkat). U této otázky je více možností způsobeno jazykovým rozdílem, v České republice jsou nozdry používány pouze u zvířat, zatímco ve Švédsku má slovo stejný význam i u lidí. 15 českých dětí odpovědělo nos, tuto odpověď ne zvolil ani jeden švédský žák. Nosní dírky uvedla většina žáků v České republice i ve Švédsku.

Tabulka č.4: Odpovědi dětí – název samičky zvířete

Jak se jmenuje samička od býka?	České děti	Švédské děti
kráva	49x	48x
bez odpovědi	1x	2x

Tabulka č.4 určuje za pomoci otevřené otázky základní znalost, kterou by měl vědět nečinila žákům problémy. Byla zcela jednoznačná, nikdo neuvedl špatnou odpověď. Pouze u menšiny odpověď chyběla úplně, což vykazuje spíš nedostatek snahy konkrétního dítěte. Rozdíl mezi českými a švédskými dětmi byl minimální.

Tabulka č.5: Odpovědi dětí – využití hospodářských zvířat

K čemu se chová? (Kráva)	České děti	Švédské děti
mléko	21x	6x
mléko a maso	16x	10x
maso	9x	4x
jídlo	-	6x
mléko a jídlo	-	2x
toreádorství	-	2x
jídlo a porážka	-	2x
jídlo a toreádorství	1x	1x
mléko a mléčné produkty	-	1x
jídlo, mléko a maso	-	1x
mléko, maso, sýr a ostatní věci	-	1x
pro zábavu	-	1x
mléko, krém a ostatní věci	-	2x
potřebujeme maso k jídlu a mléko k pití	-	1x
pro ně	-	1x
porážka	-	2x
maso a mléko a z mléka můžeme vyrobit sýr a máslo	-	1x
k výrobě hamburgerů	-	2x
maso, mléko a kůže	-	1x
k převážení (např. slámy)	1x	-
bez odpovědi	2x	3x

Z tabulky číslo 5 je zřejmé obrovské množství odpovědí. U této otevřené otázky bylo hlavním cílem zjištění všeobecného přehledu žáků u jasné otázky, na kterou by žák čtvrté třídy měl znát odpověď. Zde mě překvapilo obrovské množství odpovědí u švédských dětí v porovnání s českými dětmi.

Zatímco čeští žáci odpověděli jen pěti způsoby, švédští žáci použili devatenáct způsobů, k čemu lze chovat krávu (k výrobě hamburgerů, toreadorství, porážka, mléčné produkty, jídlo, mléko a mléčné produkty...). U některých odpovědí se žáci ze Švédska více rozepsali např. „maso a mléko a z mléka můžeme vyrobit sýr a máslo“, nebo „potřebujeme maso k jídlu a mléko k pití“.

Všechny odpovědi byly správné, jen počet možných odpovědí byl až zarážející. Ukazuje na rozdíl mezi současným českých a švédským školstvím. Ve Švédsku nechá většinou vyučující žáky více přemýšlet, výchova a vzdělávání je pojatá ve volnějším stylu. Žáci jsou si s učiteli více rovni, z mého pohledu až příliš. Žáci s učiteli více debatují, zatímco v České republice mají jasně danou správnou odpověď. Samozřejmě se výuka odvíjí od konkrétního vyučujícího, nelze generalizovat, ale tabulka jasně poukazuje na rozdíl.

V České republice uvedlo 21 dětí možnost mléko, zatímco ve Švédsku byla nejčastější odpověď mléko a maso (10x).

Tabulka č. 6: Odpovědi dětí – přiřazení samec, samička, mládě

Přiřad'te k sobě samičky, samce a mlád'ata:	České děti	Švédské děti
Všech 7 spojení správně	35x	19x
6 správně	4x	2x
5 správně	6x	12x
4 správně	2x	5x
3 správně	3x	4x
2 správně	-	5x
1 správně	-	-
vše špatně (nedoplněno)	-	3x

Tabulka č. 7: Tabulka seřazených zvířat

Samec	Samička	Mládě
jelen	laň	kolouch
beran	ovce	jehně
kocour	kočka	kotě
býk	kráva	tele
kozel	koza	kůzle
pes	fena	štěně
kanec	prasnice	sele
kohout	slepice	kuře

Tabulka číslo 6 ukazuje schopnost žáků seřadit zvířata na skupiny samců, samic a mláďat. Tabulka číslo 7 ukazuje seznam zvířat, které byly v diplomové práci zkoumány.

Nejméně chyb u českých dětí se vyskytlo ve spojení pes-fena-štěně. Pouze 1 žák chyboval. Ve Švédsku chybovalo ve spojení pes-fena-štěně 11 žáků. Podstatný rozdíl je zcela zřejmý.

Nejméně chyb u švédských dětí se objevilo ve spojení kocour-kočka-kotě. Zde chyboval jen 1 žák. Všechny české děti měly spojení kocour-kočka-kotě bez chyby.

Nejvíce chyb u českých i švédských dětí se vyskytlo ve trojici beran-ovce-jehně. Chybovalo zde 10 žáků z České republiky. Nejčastěji (v osmi případech) žáci špatně přiřadili mládě - jehně. Žáci ze Švédska zde chybovali osmnáctkrát. Ve dvanácti případech děti přiřadily špatně ovečku i jehně. Sedmkrát pochybily jen u mláděte.

Téměř stejný počet chyb se u švédských dětí vyskytl ve spojení kozel – koza - kůzle. Žáci zde chybovali sedmáctkrát. Většina pochybila u přiřazení mláděte k samci a samičce. Kůzle špatně přiřadili ve 12 případech.

Hlavní důvod pro výrazně větší množství chyb u švédských dětí je způsoben rozdílem v míře používání daných názvů zvířat. Ve Švédsku se používají názvy pro samce, samičky a mláďata méně než v České republice. Pro české děti bylo přiřazování daleko jednodušší, protože názvy samců, samic používají v běžném životě.

Tabulka č. 8: Odpovědi žáků – zvířata v lese

5. Která ze zvířat, uvedených v tabulce, žijí v lese?	České děti	Švédské děti
jelen, kanec	40x	2x
jelen	3x	35x
jelen, býk, jehně	2x	-
jelen, kanec, kocour, beran, kozel	1x	-
kanec	1x	1x
jelen, býk, kozel, kanec	1x	-
beran	-	1x
kočka	-	1x
bez odpovědi	2x	10x

Z tabulky č. 8 je zřejmý rozdíl mezi národnostmi. U českých dětí byla naprostá většina odpovědí správná (40x). Porovnání se švédskými dětmi je překvapující. Žáci ze Švédska odpověděli jen ve dvou případech jelen i kanec. U švédského slova kanec je nutný přívlastek divoký, aby jej pokládali za zvíře žijící v lese. Většina švédských dětí uvedla jako odpověď pouze jelen (35x). 20 procent švédských dětí ani neodpovědělo.

8.2 Pipi v kávové společnosti

„Nejsem si tím zcela jista, ale mám podezření, že moje Hulda krade,“ řekla paní Alexanderssonová. „Už několikrát jsem si všimla, že se mi ztrácejí věci.“

„To naše Malin,“ začala zase Pipi, ale tentokrát ji paní Settergrenová důrazně přerušila: „Děti, marš, do dětského pokoje! A hned!“

„Ano, jen co vám dopovím, jak Malin kradla,“ řekla Pipi. „Kradla jako straka! Všechno, co jí přišlo pod ruce! Někdy vstávala i v noci, aby trochu kradla. Říkala, že by jinak nemohla spát. Jednou babičce ukradla piano a namačkala si je do horní zásuvky své skříňky. Babička říkala, že v tomhle je Malin ohromně šikovná.“ (s. 77)

Tabulka č.9: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – Hulda

Kdo má podezření, že Hulda krade?	České děti	Švédské děti
paní Alexanderssonová	47x	38 x
Pipi	2x	5x
paní Settergrenová	-	1x
ano	1x	-
Malin	-	2x
bez odpovědi	-	4x

V tabulce č. 9 vidíme převahu správných odpovědí českých žáků. Děti z České republiky odpověděly skoro ve všech případech správně (47x), jen tři děti napsaly špatnou odpověď, Švédští žáci vypsalí více možností, ale pravdivých odpovědí bylo daleko méně (38x). I přes varování českých učitelů, že pro české děti mohou být matoucí švédská jména a příjmení, české děti chybovali daleko méně. Pouze v šesti případech se objevilo špatně napsané příjmení paní Alexanderssonové, kde žáci napsali zjednodušeně paní Alexanderová. Jeden švédský žák/žákyně napsal paní Axelsson.

4 švédské děti neuvěděly odpověď, zatímco jedno české dítě odpovědělo nelogicky na otázku „Kdo má podezření, že Hulda krade?“, která se ptá na konkrétní osobu - ano.

Tabulka č. 10: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – piano

Kdo ukradl babičce piano a kam je schoval?	České děti	Švédské děti
Malin a schovala do zásuvky	45x	29x
Malin	4x	7x
Malin, do krabice	-	2x
Hulda do zásuvky	-	4x
Hulda	1x	2x
Pipi	-	1x
šuplík	-	1x
bez odpovědi	-	4x

Tabulka č. 10 ukazuje množství správných odpovědí, týkající se čtenářské gramotnosti. Odpověď na tuto otázku byla snadno čitelná z textu: „*Jednou babičce ukradla piano a namačkala si je do horní zásuvky své skříňky.*“ Čeští žáci odpověděli v naprosté většině správně (45x). U švédských dětí bohužel správnou odpověď uvedla jen větší polovina žáků. (29 z celkových 50). Někteří švédští žáci si odpověď spíše tipovali či vymýšleli, což poukazuje na nedostatečnou snahu či motivaci.

Tabulka č. 11: Odpovědi dětí - hudební nástroje

Vypiš všechny hudební nástroje, které znáš:	České děti	Švédské děti
Klavír	50x	40x
Kytara	45x	46x
Bubny	44x	41x
Trumpeta	40x	34x
Housle	37x	39x
Flétna	33x	39x
Basa	32x	26x

Saxofon	23x	19x
Lesní roh	21x	-
Harmonika	19x	15x
Činely	16x	1x
Violoncello	15x	10x
Klarinet	14x	4x
Banjo	14x	6x
Harfa	13x	17x
Píšťala	12x	-
Dudy	12x	8x
Příčná flétna	12x	14x
Viola	11x	-
Varhany	8x	8x
Tamburína	8x	1x
Zobcová flétna	7x	-
Elektrická kytara	7x	15x
Xylofon	6x	8x
Elektrické klávesy	6x	5x
Baskytara	6x	6x
Koule	6x	-
Maracas (rumbové koule)	-	13x
Pozoun	1x	10x
Zvony	2x	6x

Z tabulky č. 11 je zřejmá celá škála hudebních nástrojů. České děti uvedly více variant hudebních nástrojů (54 druhů). Žáci dokázali napsat až 23, 24 či 27 nástrojů. Nejčastěji uvedeným nástrojem byl klavír, který uvedlo každé dítě, zatímco ve Švédsku uvedlo správnou odpověď jen 80 %. Následovala kytara (45x) a bubny (44x). Spousta žáků vypsala možnosti piano i klavír, jako kdyby se jednalo o dva různé hudební nástroje. Některé nástroje vypsali více, mnohdy neexistujícími způsoby, např. banjo se objevilo v pěti tvarech (banjo, bango, benjo, benčo, binžo).

České děti vypsaly taktéž spoustu neexistujících možností u flétny (altová, tenorová, basová, smyčcová). U některých možností pouze 1 žák, zatímco u jiných dva žáci. Je možné, že žáci od

sebe opisovali.

Žáci uvedli taktéž možnosti jako hlas (4x), ukulele (2x), dřívka (2x), loutna (2x), ústa (1x), rolničky (1x) či mikrofon (1x), který se nedá považovat za hudební nástroj.

Ve Švédsku vypsal největší počet hudebních nástrojů žák s 22 možnostmi, tedy méně než v porovnání s českými žáky. Na rozdíl od českých žáků nejčastěji uvedeným nástrojem nebyl klavír, ale kytara (46x). Druhým nejčastěji uvedeným nástrojem byly bubny (41x), třetí v pořadí již zmiňovaný klavír (40x). Objevily se taktéž nástroje, které jsou používány ve Skandinávii, např. klíčová harfa (13x) či okurka (5x - podlouhlý nástroj ve tvaru okurky s dírkami).

Děti uvedly i možnosti, které nelze považovat za hudební nástroje, např. křik, prádelník (1x). Jeden žák uvedl na zmíněnou otázku „*Vypiš všechny hudební nástroje, které znáš:*“ stručnou odpověď – téměř všechny.

Švédští žáci uvedli 13x možnost maracas (rumbové koule), které české děti neuvedly vůbec. Naopak možnost koule zapsali české děti 6x, ve Švédsku tato možnost nenapadla nikoho.

Tabulka č. 12: Doplněná slova

Doplněná slova	České děti	Švédské děti
vše správně	49x	40x
slova, která dává smysl, ale nejsou v nabídce	1x	2x
vše špatně	-	2x
3 správně, 1 chybí	-	1x
1 správně, ostatní chybí	-	1x
nevyplněné	-	4x

Úkolem žáků bylo doplnit slova (došla, nahoru, pokoje, Settergrenová) do vět:

Paní Settergrenové **došla** trpělivost.

Vyběhla po schodech **nahoru**, vrazila do dětského **pokoje** a rovnou k Pipi, která právě začala Tomyho učit stojku.

„Už k nám nikdy nesmíš, když se takhle chováš!“ řekla paní **Settergrenová** přísně.

Cílem tohoto úkolu bylo sledovat schopnost doplnit slova do textu. Výsledek je zřejmý z tabulky č. 12. Žáci si měli vybrat z nabídky slov, které konkrétní slovo se do dané věty hodí. U českých žáků uvedla správnou odpověď naprostá většina (49), pouze jeden žák doplnil slova, která dávala smysl, bohužel však nebyla v nabídce. Co se týče švédských dětí, správnou odpověď uvedlo pouze 80 % dotazovaných. U zbylých dětí se objevila slova, která buďto nejsou v nabídce, jsou špatně nebo chybí. U tohoto úkolu byly zcela zřejmě úspěšnější české děti.

8.3 Pipi nakupuje

„Prosila bych osmnáct kilo bonbónů,“ řekla Pipi a ukázala zlatý peníz. Prodavačka na ni zůstala koukat s otevřenými ústy. Tolik bonbónů najednou u ní ještě nikdo nekoupil.

„Chceš snad říci osmnáct bonbónů, ne?“ zeptala se. „Chci říct osmnáct kilo bonbonů,“ řekla Pipi a položila na pult zlatý peníz. Prodavačka začala horlivě sypat bonbóny do velikých sáčků. Tomy a Anika stáli vedle a ukazovali prstem, které druhy jsou nejlepší.

Byly tam nádherné červené bonbóny. Takový bonbón stačilo chvíli cucat a rozplynul se vám v ústech v nádhernou kašičku. Pak tam byly kyselé bonbóny, ty byly zelené, a taky nebyly k zahzení. Moc dobré byly i ty z jahodového želé a lodičky z lékořice.

„Co kdybychom vzali tři kila od každého?“ navrhla Anika. A tak vzali tři kila od každého druhu.

„Ještě bych prosila šedesát koulí a dvaasedmdesát lodiček, takže by mi pak už pro dnešek stačilo jenom sto tři čokoládových cigaret,“ poručila si Pipi. „Ledaže bych si ještě přikoupila vozíček, abych to měla na čem odtáhnout.“ (s. 102)

Tabulka č. 13: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – počet bonbonů

Kolik bonbonů si přála Pipi?	České děti	Švédské děti
18 kg	47x	47x
9 kg	1x	-
8 kg	1x	-
nevyplněno	1x	3x

Z tabulky č. 13 je zřejmé, že téměř všechny děti, jak ve Švédsku, tak v České republice

uvedly správnou odpověď. České děti uvedly více možností, zatímco švédské děti odpověděly správně a nebo neodpověděly vůbec.

Tabulka č. 14: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – barva bonbonů

2. Jakou barvu měly kyselé bonbony?	České děti	Švédské děti
Zelené	46x	40x
Červené	2x	4x
Červené a zelené	2x	3x
Nevyplněno	-	3x

U otázky, na kterou byla odpověď zřejmá na první pohled "Pak tam byly kyselé, ty byly zelené." uvedlo správnou odpověď více českých dětí. U švédských dětí odpověděla správně jen 80 procent. Při pohledu na tabulku č. 14 zjistíme, že možnosti ale byly u obou národností stejné.

Tabulka č 15: Odpovědi dětí - čtenářská gramotnost – druhy bonbonů

Které bonbóny byly z lékořice?	České děti	Švédské děti
Lodičky	45x	42x
Kulaté	-	3x
Jahodové	2x	-
Cigarety	1x	3x
Červené	1x	-
Jahodové želé, lodičky	1x	-
Neuvedeno	-	5x

Z tabulky číslo 15 je zřejmý vyšší počet možností u českých dětí, než u švédských.. I přes větší počet možností čeští dotazovaní stále disponovali větším počtem správných odpovědí,

dokázaly lépe pracovat s textem. Některé švédské děti (5x) nevedly žádnou odpověď.

Tabulka č. 16: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – nejvyšší počet bonbonů

Kterých bonbonů si Pipi vzala nejvíce?	České děti	Švédské děti
Čokoládových cigaret	45x	40x
Lízátek	-	3x
Lodiček	2x	1x
103	-	1x
Koulí	2x	-
Bonbony, protože je jich víc v jednom balení	-	1x
Neuvedeno	1x	4x

U českých dětí se správná odpověď vyskytla téměř ve všech případech (45x), což je zřejmé z tabulky číslo 16. U švédských žáků byl počet o pět nižší (40x). Více variant uvedly švédské děti, ale správně jich odpovědělo jen 80 % z celkového počtu. Jedno dítě si odpověď vymyslelo (bonbony, protože je jich víc v jednom balení). U jednoho dítěte byla odpovědí číslovka (103), která neodpovídá na otázku. Čtyři žáci odpověď vůbec nevedli.

Tabulka č. 17: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – nejmenší počet bonbonů

Kterých bonbonů si vzala Pipi nejméně?	České děti	Švédské děti
Koulí	39x	40x
Lodiček	2x	2x
Čokoládových cigaret	3x	2x
Karamelky	-	-
Lékořicových	1x	-
Kyselých	1x	-
Neuvedeno	4x	6x

Počet správných odpovědí při pohledu na tabulku č. 17 je téměř stejný při porovnání žáků z České republiky a žáků ze Švédska (39/40). Pro změnu více možností uvedly české děti. Opět se ale potvrdilo, že skupina žáků, která uvedla více možností, uvedla méně správných odpovědí. Šest švédských dětí odpověď vůbec neuvedlo.

Tabulka č. 18: Odpovědi dětí – mezipředmětové vztahy

Kdyby Pipi koupila 18 kilo bonbonů, Anika by si vzala 3 kila, Tomy 4 kila, zbytek dětí 8 kilo, kolik kilo bonbonů by Pipi zbylo?

	České děti	Švédské děti
3 kg	39x	37x
4 kg	3x	1x
5 kg	-	2x
7 kg	1x	-
1 kg	-	2x
9 kg	1x	-
10 kg	-	1x
11 kg	3x	-
Neuvedeno	2x	7x

Tabulka č. 18 ukazuje odpovědi na otázku; Kdyby Pipi koupila 18 kilo bonbónů, Anika by si vzala 3 kila, Tomy 4 kila, zbytek dětí 8 kilo, kolik kilo bonbónů by Pipi zbylo?

Tato otázka patří do mezipředmětových vztahů a byla zaměřena na oblast matematiky. Úkolem žáků bylo správně vypočítat matematickou operaci. Opětovně se potvrdilo, že čeští žáci si dokáží poradit s otázkami lépe, i když v tomto případě není rozdíl moc velký (39/37). Sedm švédských dětí odpověď vůbec nevyplnilo, což značí na nedostatečnou snahu o řešení příkladu.

Tabulka č. 19: Odpovědi dětí – otázka k zamyšlení

Co by se mohlo stát, kdyby jedno dítě snědlo 4 kg bonbonů?	České děti	Švédské děti
Nebylo by mu dobře	19x	15x
Bolesti a křeče břicha, zvracení, ztloustlo by	6x	1x
Ztloustlo by a mělo by spoustu zubních kazů	5x	1x
Nic by se mu nestalo	3x	-
Určitě by mu bylo hodně špatně možná i něco horšího	1x	-
Zbylo by jich víc	1x	-
Bylo by tlusté	4x	-
Bylo by přecpané	1x	-
Mělo by zkažené zuby	3x	14x
Mohlo by se pozvracet	1x	1x
Potíže se zuby, potíže v trávicím traktu (potíže v žaludku)	1x	7x
Byl by moc najezený až by praskl	1x	-
Tak by ostatním dětem zůstalo jen 4 kg bonbónů	1x	-

Nezbylo by mu nic	1x	-
Bude diabetik	-	1x
Šok z cukru	-	1x
Nevyplněno	2x	6x

Cílem otázky Co by se mohlo stát, kdyby jedno dítě snědlo 4 kg bonbónů, bylo zamyslet se a najít možné důsledky nevhodného chování, o kterém se žáci bavili v hodinách prvouky a přírodovědy. Opět se vyskytla spousta variant odpovědí. Žáci neuváděli jen strohou odpověď (nebylo by mu dobře), ale spousta dalších variant (např. bolesti a křeče břicha, ztloustlo by, mělo by spousta zubních kazů, bylo by přečpané).

Nejčastější odpověď u českých žáků byla strohá (nebylo by mu dobře), čeští žáci ji uvedli 19krát, zatímco švédští žáci 15x. U švédských žáků se často (14krát) objevila varianta „mělo by zkažené zuby“, tato varianta nastala u českých žáků jen třikrát. Čeští žáci se ale zmínili o zubních kazech v kombinované odpovědi (Ztloustlo by a mělo by spousta zubních kazů) 5krát. Celkově si žáci poradili s otázkou výborně, jen některé švédské děti opět poukázaly na nedostatek snahy (6 neuvedených odpovědí).

8.4 Celkový souhrn výzkumu

Závěrem nezbyvá než přiznat větší úspěšnost českých dětí. Z celkového počtu 17 otázek uvedly více správných odpovědí v 13 případech, z toho v 5 případech se jednalo o těsný výsledek, kde zvítězily např. o 1, 2 nebo 3 správné odpovědi.

Třikrát byl uveden stejný počet správných odpovědí na obou stranách, nebo nebylo možné určit, vzhledem k více možnostem, kdo má správných odpovědí více (např. u otázky K čemu se chová kráva?)

Jedenkrát se ukázal vyšší počet správných odpovědí u švédských žáků. Jednalo se o čtenářskou gramotnost (Kterých bonbónů si vzala Pipi nejméně?).

Co se týče čtenářské gramotnosti, z výsledků byl zřejmý jasný rozdíl mezi českými a švédskými dětmi, dvakrát čeští žáci porazili švédské těsně. Jedenkrát se čtenářská gramotnost projevila na obou stranách stejně, jedenkrát švédské děti těsně porazily děti z České republiky.

U všeobecného přehledu se většinou jednalo o jasný výsledek. Úkolů bylo celkem devět, čtyřikrát se jednalo o jasný rozdíl ukazující více správných odpovědí na české straně. Tento rozdíl byl dán i odlišným jazykovým významem (např. u samců, samic nebo u zvířat žijících v lese). Třikrát se jednalo o těsný výsledek. Dvakrát se objevil stejný počet správných odpovědí na obou stranách.

Celkově české děti ukázaly větší disciplínu, vzhledem k tomu, že větší počet nezodpovězených otázek je právě na švédské straně. Čeští žáci se dokážou více soustředit, protože jsou vedeni k většímu drilu, více se učí nazpaměť. Proto dokázali odpovědět na více otázek správně.

Více variant správných odpovědí bylo zřejmé u většiny švédských žáků, protože je učí větší volnosti a více nad úkoly či problémy přemýšlí. Pro žáky je rozhodně nejlepší najít zlatou střední cestu, nechat jim takovou volnost, aby byli schopni své úkoly plnit pečlivě a maximálně se snažili. U švédských žáků snaha mnohdy chyběla vzhledem k chybějícím odpovědím.

8.5 Příprava na hodinu

Pokračování empirické části se zaměřuje na použití knih Astrid Lindgrenové v praxi. Vypracovala jsem přípravu na hodinu, týkající se knihy Děti z Bullerbynu, kterou jsem použila v hodině čtení ve třetí třídě. Čerpala jsem z knihy LINDGRENOVÁ ASTRID. *Děti z Bullerbynu*. 7.vyd. Albatros: Praha, 1995. ISBN 80-00-00321-X.

Knihy Děti z Bullerbynu bývá zpravidla nejčastějším titulem ve školních knihovnách v České republice, proto by nemělo být problémem knihu sehnat v dostatečném množství. Hodinu jsem vedla samostatně na Základní škole v Bílovicích, kde již vyučuji. Jedná se o venkovskou školu, umístěnou ve střediskové obci, do které dojíždějí žáci ze sedmi okolních obcí.

Ve třídě se mnou pracovalo 21 žáků, kteří mě příjemně překvapili. Žáci byli rádi za netradiční hodinu a jiný způsob výuky. Zajímali se o knihu, která se některým z nich dostala do rukou poprvé. Většina z nich byla zcela soustředěná na úryvek z knihy a následné vyplnění úkolu. Pouze na nakreslení obrázku pokoje podle popisu neměli někteří žáci dostatek trpělivosti a obrázek spíše odbyli, nebo jej zakreslili k obrazu svého pokoje namísto pokoje Lisy. Hlavním cílem bylo ověřit si čtenářskou gramotnost žáků, jejich schopnost pracovat s textem a jejich kreativitu.

8.5.1 Průběh vyučovací hodiny

Na začátku hodiny byli žáci seznámeni se spisovatelkou Astrid Lindgrenovou a zjišťovala jsem informace, které o autorce a jejích dílech ví. Jméno autorky bylo známé jen třem žákům z jednadvaceti, nicméně při vyslovení děl Pipi Dlouhá punčocha a Děti z Bullerbynu jsem zaznamenala ohlas téměř všech dětí. Nenašel se nikdo, kdo by nikdy neslyšel o Pipi Dlouhé punčoše. Co se týče knihy Děti z Bullerbynu, knihu neznají všechny děti, ale někteří ji mají dokonce doma. S dětmi jsme si popovídali o díle Děti z Bullerbynu a přečetli kapitolu Nejkrásnější narozeniny z již zmiňované knihy. Při čtení dětem dělalo největší problémy slovo děvečka, u kterého neznaly pravý význam.

Poté žáci stručně povyprávěli o příběhu a byli rozděleni do skupinek po čtyřech. Každá skupinka dostala lístečky týkajících se děje, který měli poskládat tak, aby na sebe jednotlivé věty navazovaly. Věty jsou sepsané, tak jak jdou za sebou v tabulce č. 20. Tento úkol dokázali splnit v mnohem rychlejším čase, než jsem očekávala. Nejrychlejší skupinka zvládla seřadit šest vět již za jednu minutu. Nejpomalejší skupinka na seřazení potřebovala tři minuty.

Tabulka č. 20: Seřazení děje

Lisa se ráno probudila.
Ležela v posteli a dělala, že spí, dokud jí někdo nepřijde pográtulovat k narozeninám.
Otevřely se dveře, ve kterých stáli tatínek s maminkou, Lasse, Bosse a děvečka Agda.
Maminka zavázala Lise oči a tatínek ji několikrát otočil dokola.
Ocitla se v pokoji, který dříve patřil její babičce.
Byl to opravdu moc krásný den, kdy dostala svůj vlastní pokoj.

Později žáci dostali pracovní listy, kterými jsem zkoumala především porozumění textu. První úkol se věnuje otázkám vyplývajícím z textu. Dvě třetiny žáků správně zakroužkovaly všechny čtyři odpovědi. Děti nejvíce chybovaly u otázky: „Kolik má Lisa knížek?“, u které se správná informace pamatovala hůře než např. otázka: „Komu dřív patřil pokoj Lisy?“

Co se týče postav, které měli žáci vypsát, podrobný záznam je uveden v tabulce č. 20. Nejčastějším jménem byl Lasse, kterého uvedli téměř všichni žáci (20krát). Tzn. všichni, kteří odpověděli, vzhledem k tomu, že jeden žák neodpověděl na otázku vůbec. Poté byly nejčastěji uvedeny postavy Bosse, tatínek a maminka (19krát). Lisu i Agdu uvedly dvě třetiny dětí (14krát).

Annua a Brittu, které se v příběhu objeví jen v momentě, kdy na Lisu mávají z okna, vzpomněly jen čtyři děti. Sedm dětí uvedlo, že se v příběhu vyskytuje babička. Tato informace je ale nepravdivá. O babičce je zde pouze zmíněno, že v pokoji dříve bydlela. Poté měli žáci za úkol přiřadit osoby k větám, které je vyslovili. Většina dětí dokázala vše správně přiřadit (16krát). Postavy byly špatně přiřazeny jen v pěti případech.

Tabulka č. 21: Postavy

Postavy	Počet
Lasse	20krát
Bosse	19krát
Tatínek	19krát
Maminka	19krát
Lisa	14krát
Agda	14krát
Anna	4krát
Britta	3krát

U posledního úkolu, nakreslit obrázek Lisina pokoje podle popisu, byl znatelný rozdíl mezi děvčaty a chlapci. Děvčata měla obrázky daleko pečlivější a vypracovanější než chlapci. Někteří kluci se s obrázkem nijak nezatožovali. Jeden z nich nakreslil celý obrázek perem, druhý zase jen tužkou. Podrobný rozpis, které prvky žáci nezapomněli v práci napsat je uveden v tabulce č. 21. Pouze necelé dvě třetiny žáků (13krát) nakreslily v pokoji tapety s kytičkami, které byly nejvýraznějším prvkem v Lisiném pokoji. Poté se ve dvanácti případech na obrázku vyskytly panenky a jen v osmi případech kulatý stůl. Tři židle zakreslilo jen sedm žáků, zatímco koberečky z barevných hadříků jen tři žáci.

Tabulka č. 22: Kresba pokoje

<i>Popis pokoje</i>	<i>Počet</i>
Tapety s kytičkami	13krát
Panenko	12krát
Kulatý stůl	8krát
Tři židle	7krát
Koberečky z barevných hadříků	3krát

Na některých kresbách chyběly prvky popsané v kapitole a obrázky vypadaly spíše jako by žáci kreslili svůj vlastní pokoj a nedrželi se zadání, nebo si pokoj vymysleli. Netýkalo se to ale jen chlapců. I některá děvčata se spíše vyhrála s barvičkami, ale obsah pokoje nebyl totožný s obsahem pokoje Lisy. Jeden žák nakreslil do pokoje lékárníčku a českou vlajku, zatímco jiný žák přikreslil do obrázku hasicí přístroj.

Celkově se většina žáků ve třídě snažila a hodina jim přišla zábavná a netradiční. Žáci se hlásili a vyjmenovávali mi postavy. Při otázce, zda teď ví něco více o Dětech z Bullerbynu, odpověděli, že málo, protože by si chtěli přečíst více než jednu kapitolu z knihy.

Závěr

Astrid Lindgrenová byla nekonvenční spisovatelkou, jejíž dětství i mateřství poznamenalo její literární tvorbu. Knihy začala psát díky onemocnění dcery Karin, u jejíhož lůžka vymýšlela příběhy, které následně sepsala. Dokázala se vcítit do dětského myšlení a sepsat knihy, kde jsou častým vypravěčem malé děti. V jejich dílech je rozpoznatelná i její láska k dětem.

Dětští hrdinové Astrid Lindgrenové jsou samostatné osobnosti, které si dokážou se vším poradit. Pipi Dlouhá punčocha bydlí bez rodičů a nikdo, dokonce ani policisté ji nepřimějí k tomu, aby se odstěhovala do dětského domova nebo kamkoliv, kde by na ni někdo dohlédl. Má svůj názor, který jí nikdo nedokáže vyvrátit. Nemyslí si, že by trpěla pihami jen proto, že si to myslí většina společnosti. Je zcela soběstačná, má nadpřirozené silové schopnosti, takže si dokáže s každým poradit. Pipi nepůsobí jako příkladné dítě, ale lze na ní najít pozitivní stránky, které můžou být vzorem pro ostatní děti.

Knihy Děti z Bullerbynu připomíná dětství autorky, která byla dcerou farmáře. Dětští hrdinové jsou poslušní, pomáhají na statku a ani je nenapadne svým rodičům odporovat. Stejně jako Pipi jsou samostatní a pro malé čtenáře můžou být vzorem.

V díle Bratři Lví srdce jsou hlavní hrdinové snad ještě samostatnější než hrdinové předešlých děl. Bratr dokáže skokem z okna zachránit druhého, čímž prokáže svou obrovskou statečnost. Po smrti se dostanou do země Nangijaly, kterou dokonce zachrání před temným vládcem Tengilem. Nezaleknou se žádných překážek.

Dílo Ronja, dcera loupežníka opět pojednává o samostatném děvčeti a chlapci, kteří se nezaleknou ani nadpřirozených bytostí v lese. Děti se zde dokážou dokonce vzbouřit proti svým rodičům, když jim neschvalují jejich přátelství. Nakonec utečou z domu a dokážou žít samostatně bez jejich pomoci.

Všechna díla Astrid Lindgrenové poukazují na děti, které se ničeho nezaleknou a snaží se druhým dokázat jejich soběstačnost a neohroženost. Spisovatelka vnímá děti jako rovnocenné bytosti, které si dokážou ve světě poradit stejně jako dospělí.

V empirické části jsem se věnovala využití děl Astrid Lindgrenové ve výuce čtení. Porovnávala jsem čtenářskou gramotnost žáků ve Švédsku a v České republice. Čeští žáci dokázali pracovat lépe než žáci ve Švédsku. Téměř ve všech úkolech si dokázali poradit lépe než švédští žáci, což je způsobeno větším drilem na našich školách. Na druhou stranu švédští žáci dokázali rozepsat více variant odpovědí u otevřených otázek.

Astrid Lindgrenová je autorkou, jejíž díla znají miliony dětí po celém světě. Dokázala oslovit různé čtenáře a nalákat je k četbě, která v dnešní době ustupuje televizi a počítačům. Spisovatelka se dokázala skutečně vcítit do dětské duše a popsat dětský svět tak, aby se v něm každý malý čtenář dokázal cítit dobře a rád se k němu vracel. Astrid Lindgrenová se stala „nesmrtelným“ fenoménem, který oslovuje již několik generací a malé čtenáře bude oslovovat i v budoucnu.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Zahraniční zdroje:

EDSTRÖM V. *A Critical study*. 1. vyd. Stockholm: Rabén & Sjögren, 2000. ISBN 9129596114.

KVINT, K. *Astrid worldwide: A selective bibliography 1946-2002*. 1. vyd. Stockholm: Kvinst, 2002. ISBN 9789188374264.

METCALF, E.M. *Astrid Lindgren*. 2. vyd. Stockholm: Swedish institute, 2007. ISBN 978-91-520-0931-4.

SURMATZ, A.; KÜMMERLING-MEIBAUER, B. *Beyond Pippi Longstocking: Intermedial and International Approaches to Astrid Lindgren's Work*. 1. vyd. New York: Taylor & Francis, 2011.

Ostatní zdroje:

BRENÍKOVÁ M. *Příběhy a úkoly pro chytré děti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1109-5.

DAŇOVÁ, M. *Metodika úpravy textů: Pro znevýhodněné čtenáře*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2389-1.

KRAMPLOVÁ, I. POTUŽNÍKOVÁ E. *Jak (se) učí číst*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005. ISBN 8021104864.

LINDGREN, A. *Pipi Dlouhá Punčocha*. 5. vyd. Praha: Albatros, 1999. ISBN 80-00-00692-8.

LINDGREN, A.. *Ronja, dcera loupežníka*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987.

LINDGREN, A. *Děti z Bullerbynu*. 7. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00321-X.

LINDGREN, A. *Bratři Lví srdce*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1992. ISBN 80-00-00347-3.

LINDGREN, A. *Karkulín ze střechy*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01074-7.

SJAASTAD, O. GAARE J. *Pipi a Sókrates*. 1. vyd. Praha: Knižní Klub, 2005. ISBN 80-242-1493-8.

STRÖMSTEDT, M. *Astrid Lindgren: Životopis*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01794-6.

TRÁVNÍČEK, J. *Čteme?*. 1. vyd. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7050-554-0.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Nejúspěšnější knihy Astrid Lindgrenové	16
Tabulka č. 2: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost.....	44
Tabulka č. 3: Odpovědi dětí zkoumající žákův všeobecný přehled	45
Tabulka č.4: Odpovědi dětí – název samičky zvířete.....	45
Tabulka č.5: Odpovědi dětí – využití hospodářských zvířat	46
Tabulka č. 6: Odpovědi dětí – přiřazení samec, samička, mládě.....	47
Tabulka č. 7: Tabulka seřazených zvířat	48
Tabulka č. 8: Odpovědi žáků – zvířata v lese	49
Tabulka č.9: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – Hulda.....	50
Tabulka č. 10: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – piano	51
Tabulka č. 11: Odpovědi dětí - hudební nástroje	51
Tabulka č. 12: Doplněná slova	53
Tabulka č. 13: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – počet bonbonů	54
Tabulka č. 14: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – barva bonbonů	55
Tabulka č 15: Odpovědi dětí - čtenářská gramotnost – druhy bonbonů.....	55
Tabulka č. 16: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – nejvyšší počet bonbonů	56
Tabulka č. 17: Odpovědi dětí – čtenářská gramotnost – nejmenší počet bonbonů.....	57
Tabulka č. 18: Odpovědi dětí – mezipředmětové vztahy	57
Tabulka č. 19: Odpovědi dětí – otázka k zamyšlení.....	58
Tabulka č. 20: Seřazení děje	62
Tabulka č. 21: Postavy	63
Tabulka č. 22: Kresba pokoje	64

Seznam příloh

Příloha č.1 Pracovní listy – Pipi Dlouhá punčocha

Příloha č.2 Příprava na hodinu – Děti z Bullerbynu

Příloha č.3 Ukázka vypracovaných pracovních listů švédského žáka

Příloha č.4 Ukázka vypracovaných pracovních listů českého žáka

Příloha č.5 Ukázka vypracovaného pracovního listu k přípravě na hodinu

Příloha č.1 Pracovní listy – Pipi Dlouhá Punčocha

Pipi Dlouhá Punčocha

1. Pipi uspořádá výlet

Ale býk nepřestal a Pipi mu nakonec vyskočila na hřbet, aby měla chvíli pokoj. Moc klidu si však neužila. Býkovi se to nelíbilo, a tak se všelijak kroutil a poskakoval, aby ji shodil, ale Pipi ho stiskla nohama a shodit se nedala. Býk běhal po louce sem a tam jako pomínutý, bučel a řval, až se mu kouřilo z nozder. Pipi se smála, až se zajíkala, a mávala na Tomyho a Aniku, kteří stáli opodál a trásli se jako osiky. Býk se točil dokola a pořád se snažil Pipi shodit.“ (str. 53)

1. Proč se býk rozzlobil?

.....

2. Co jsou nozdry?

3. Jak se jmenuje samička od býka?.....

K čemu se chová?.....

4. Přiřaďte k sobě samičky, samce a mláďata:

Např. kocour, kočka a kotě.

Samec	Samička	Mláďě
jelen	kočka	kůzle
beran	prasnice	kuře
kocour	fena	sele
býk	slepice	tele
kozel	ovce	kolouch
pes	laň	kotě
kanec	koza	jehně
kohout	kráva	štěně

5. Která ze zvířat, uvedených v tabulce, žijí v lese?

.....

2. Pipi v kávové společnosti

„Nejsem si tím zcela jista, ale mám podezření, že moje Hulda krade,“ řekla paní Alexanderssonová. „Už několikrát jsem si všimla, že se mi ztrácejí věci.“

„To naše Malin,“ začala zase Pipi, ale tentokrát ji paní Settergrenová důrazně přerušila: „Děti, marš, do dětského pokoje! A hned!“

„Ano, jen co vám dopovím, jak Malin kradla,“ řekla Pipi. „Kradla jako straka! Všechno, co jí přišlo pod ruku! Někdy vstávala i v noci, aby trochu kradla. Říkala, že by jinak nemohla spát. Jednou babičce ukradla piano a namačkala si je do horní zásuvky své skříňky. Babička říkávala, že v tomhle je Malin ohromně šikovná.“ (str. 78, 79)

1. Kdo má podezření, že Hulda krade?

.....

2. Kdo ukradl babičce piano a kam je schoval?

.....

....

3. Vypiš všechny hudební nástroje, které znáš

.....

.....

.....

.....

.....

4. Doplň věty, těmito slovy, ve správném pořadí: nahoru, Settergrenová, došla, pokoje
Paní Settergrenovétrpělivost.

Vyběhla po schodech, vrazila do dětského a rovnou k Pipi, která právě začala Tomyho učit stojku.

„Už k nám nikdy nesmíš, když se takhle chováš!“ řekla paní přísně.

3. Pipi nakupuje

„Prosila bych osmnáct kilo bonbónů,“ řekla Pipi a ukázala zlatý peníz. Prodavačka na ni zůstala koukat s otevřenými ústy. Tolik bonbónů najednou u ní ještě nikdo nekoupil.

„Chceš snad říci osmnáct bonbónů, ne?“ zeptala se. „Chci říct osmnáct kilo bonbonů,“ řekla Pipi a položila na pult zlatý peníz. Prodavačka začala horlivě sypat bonbóny do velikých sáčků. Tomy a Anika stáli vedle a ukazovali prstem, které druhy jsou nejlepší.

Byly tam nádherné červené bonbóny. Takový bonbón stačilo chvíli cucat a rozplynul se vám v ústech v nádhernou kašičku. Pak tam byly kyselé bonbóny, ty byly zelené, a taky nebyly k zahození. Moc dobré byly i ty z jahodového želé a lodičky z lékořice.

„Co kdybychom vzali tři kila od každého?“ navrhla Anika. A tak vzali tři kila od každého druhu.

„Ještě bych prosila šedesát koulí a dvaasedmdesát lodiček, takže by mi pak už pro dnešek stačilo jenom sto tři čokoládových cigaret,“ poručila si Pipi. „Ledaže bych si ještě přikoupila voziček, abych to měla na čem odtáhnout.“ (str. 106)

1. Kolik bonbónů si přála Pipi?
2. Jakou barvu měly kyselé bonbóny?
3. Které bonbóny byly z lékořice?
4. Kterých bonbónů si vzala Pipi nejvíce? Koulí, lodiček nebo čokoládových cigaret?
.....
5. Kterých bonbónů si vzala Pipi nejméně?.....
6. Kdyby Pipi koupila 18 kilo bonbónů, Anika by si vzala 3 kila, Tomy 4 kila, zbytek dětí 8 kilo, kolik kilo bonbónů by Pipi zbylo?
7. Co by se mohlo stát, kdyby jedno dítě snědlo 4 kilogramy bonbonů?
.....

Příloha č.2 Příprava na hodinu – Děti z Bullerbynu

Moje nejkrásnější narozeniny

Myslím, že narozeniny a Štědrý večer jsou nejkrásnější dny z celého roku. A svoje nejkrásnější narozeniny jsem měla, když mi bylo sedm let. To bylo takhle:

Probudila jsem se brzo. To jsem ještě bydlela s Lassem a Bossem v jednom pokoji. Lasse a Bosse ještě spali. Spím v posteli, která vrže, a tak jsem se schválně hodně převracela, aby se Lasse a Bosse probudili. Zavolat jsem na ně nemohla, protože když člověk má narozeniny, musí ležet a dělat, že spí, dokud mu nepřijdou gratulovat. Ale ti dva si klidně spali, místo aby mě obskakovali.

Já jsem ale tak hrozně vrzala postelí, až se nakonec Bosse posadil a podrbal se ve vlasech.

A potom vzbudil Lasse a oba se vytratili na půdu a po schodech dolů. Slyšela jsem, jak v kuchyni zacinkaly hrníčky na kávu, a byla jsem tak zvědavá, že jsem ani nemohla klidně ležet.

Konečně jsem uslyšela na schodech dupot a zavřela jsem oči tak pevně, jak jsem nejvíc mohla. A pak - bum - dveře se otevřely a stál tam tatínek a maminka a Lasse a Bosse a Agda, naše děvečka. Maminka nesla podnos. Na podnose stál hrneček s horkou čokoládou a vázička s kytičkami a velký koláč s cukrem a s rozinkami. A na něm byl z cukrové polevy nápis: „Lisa 7 let“. Ten koláč upekla Agda. Ale dárky tam nebyly a já jsem si už začala myslet, že jsou to nějaké divné narozeniny. Ale tatínek najednou povídal:

„Vypij si tu čokoládu a pak se podíváme, jestli by se pro tebe nenašel také nějaký dárek.“

Hned jsem pochopila, že se asi chystá nějaké překvapení, a vyzunkla jsem čokoládu jedna dvě. Potom mi maminka zavázala oči ručníkem a tatínek mě několikrát otočil kolem dokola a pak mě vedl někam, ale kam, to jsem neviděla. Slyšela jsem, že Lasse a Bosse běží vedle mne, a taky jsem to cítila, protože mě každou chvíli štípli a řekli:

„Hádej, kde jsi!“

Tatínek šel se mnou schodech dolů a potom pořád dokola a jednu chvíli jsem cítila, že jsme venku, a pak jsme zase šli nahoru po schodech. Nakonec mi maminka sundala ručník. A byli jsme v pokoji, který jsem nikdy předtím neviděla. Alespoň jsem se nepamatovala, že bych ho byla předtím viděla. Ale pak jsem se náhodou podívala z okna a uviděla jsem naproti štít norrgardenského statku. A tam stály v okně Britta a Anna a mávaly na mne. A tak jsem poznala, že jsem v babiččině starém pokoji a že mě tatínek tak dlouho vodil sem tam, aby mě spletl. Babička u nás bydlela, když jsem byla docela malá, ale před několika lety se odstěhovala k tetě Frídě. Od té doby v tom pokoji měla maminka tkalcovský stav a velké hromady hadříků, co se z nich tkají koberečky. Ale teď tady nebyl žádný tkalcovský stav a žádné hadříky. Teď to byl krásný pokoj, že jsem myslela, že tam byl kouzelník. Maminka řekla, že tam opravdu kouzelník byl, ale byl to tatínek a vyčaroval pro mne pokojíček, a dočista jen pro mne samotnou. A to byl ten dárek. Byla jsem tak šťastná, že jsem radostí křičela, protože to byl nejlepší dárek k narozeninám, jaký jsem kdy dostala. Tatínek říkal, že maminka taky pomáhala čarovat.

Tatínek vyčaroval tapety, moc rozkošné tapety se spoustou malinkých kytiček, a maminka vyčarovala záclony do oken.

Tatínek byl celé večery ve své truhlářské dílně a tam čaroval kulatý stůl a poličku a tři židle a všechno to omaloval bílou barvou. Maminka zase vyčarovala koberečky z barevných hadříků, které měly červené a žluté a zelené a černé proužky. Sama jsem viděla, jak je minulou zimu tkala, ale nemohla jsem přece vědět, že je dostanu. Taky jsem viděla, jak tatínek dělá nábytek, ale tatínek vždycky v zimě dělá nábytek lidem, kteří to sami nedovedou, takže mě vůbec nenapadlo, že to je pro mne.

Lasse a Bosse hned táhli moji postel přes celou půdu do mého nového pokoje a Lasse řekl:

„Ale přesto budu k tobě vždycky večer chodit a vyprávět ti o strašidlech.“

Ze všeho nejdřív jsem běžela do pokoje kluků a přinesla si svoje panenky. Mám čtyři malé panenky a tři velké, protože jsem si odmalička schovávala všechny panenky, co jsem dostala.

Malým panenkám jsem udělala hezký pokojíček v poličce. Nejdřív jsem tam položila kousek červené látky jako kobereček a potom jsem tam dala svůj malý nábyteček pro

panenky, který jsem dostala k vánocům od babičky, a pak postýlky a panenky. A měly teď také vlastní pokoj jako já, přestože neměly narozeniny.

Velkou postýlku, ve které ležela Bella, jsem postavila do kouta těsně vedle své postele a kočárek, ve kterém leželi Jeníček a Mařenka, jsem postavila do druhého kouta. Ach, ten byl krásný, ten můj pokoj!

Potom jsem ještě běžela ke klukům do pokoje a přinesla jsem si svoje krabice a věci, které jsem měla v jejich skříní, a Bosse řekl:

„Prima! Konečně bude mít člověk víc místa na ptačí vejce!“

Mám třináct knížek, které jsou jen moje. Ty jsem si taky dala do poličky a všechna svoje Švédská jara a krabice s obrázky. Ve škole si obrázky vyměňujeme. Ale já mám dvacet obrázků, které bych nevyměnila za nic na světě. Nejhezčí je velký anděl v růžových šatech a s křídly. To všechno jsem si dala do poličky. Byl to opravdu moc krásný den, kdy jsem dostala svůj vlastní pokoj. (Lindgren, 1995)

PŘÍPRAVA NA HODINU ČESKÉHO JAZYKA

1. Seznámení dětí se spisovatelkou Astrid Lindgrenovou:
Slyšeli jste někdy o spisovatelce Astrid Lindgrenové, o Dětech z Bullerbynu?
3. Nahlas čteme kapitolu *Moje nejkrásnější narozeniny* z knihy Děti z Bullerbynu.
(Lindgren, 1995, s. 13)
4. Ptám se žáků – O čem pojednával příběh?
5. Dětem zadávám otázky týkající se dané kapitoly.
6. Žáci mají za úkol seřadit děj podle časové posloupnosti.
7. Žáci mají za úkol přiřadit věty (rozstříhaná tabulka) k osobě, která je vyslovila.
8. Žáci mají nakreslit Lisin nový pokoj

Děti z Bullerbynu

1. Zakroužkuj správnou odpověď:

1. Kolikáté narozeniny měla Lisa?

- a) šesté
- b) sedmé
- c) osmé

2. Co dostala Lisa k narozeninám?

- a) novou knihu
- b) novou panenku
- c) vlastní pokoj

3. Komu dřív patřil nový pokoj Lisy

- a) Lassemu
- b) mamince
- c) babičce

4. Kolik má Lisa knížek?

- a) pět
- b) třináct
- c) čtyřicet

5. Vypiš postavy, které se vyskytují v příběhu:

2. Přiřaď věty k osobě, která danou větu vyslovila:

Bosse	„Vypij si tu čokoládu a pak se podíváme, jestli by se pro tebe nenašel také nějaký dárek.“
Lasse	„Ale přesto budem k tobě vždycky večer chodit a vyprávět ti o strašidlech.“
Tatínek	„Prima! Konečně bude mít člověk víc místa na ptačí vejce!“

3. Žáci mají za úkol seřadit děj podle časové posloupnosti (rozstříhaná tabulka)

Ocitla se v pokoji, který dříve patřil její babičce.
Ležela v posteli a dělala, že spí, dokud jí někdo nepřijde pográtulovat k narozeninám.
Byl to opravdu moc krásný den, kdy dostala svůj vlastní pokoj.
Maminka zavázala Lise oči a tatínek ji několikrát otočil dokola.
Otevřely se dveře, ve kterých stáli tatínek s maminkou, Lasse, Bosse a děvečka Agda.
Lisa se ráno probudila.

4. Nakresli nový Lisin pokoj podle popisu:

Příloha č. 3 Ukázka vypracovaných pracovních listů švédského žáka

Pippi Långstrump

1. Pippi ordnar en utflykt

Men tjuren slutade inte, och till sist hoppade Pippi upp på hans rygg för att få en stunds lugn. Så vidare lugnt blev det förstås inte, för tjuren tyckte inte om att ha Pippi på ryggen. Han gjorde de allra värsta krumbukter för att få av henne, men hon bara knep åt benen och satt kvar. Tjuren rusade fram och tillbaka på ången och bölade, så att det stod som en rök ur näsborrarna på honom. Pippi skrattade och skrek och vinkade åt Tommy och Annika som stod ett stycke därifrån darrande som apslöv. Tjuren snodde runt runt och försökte kasta av Pippi.

(Pippi Långstrump, sida 68)

1. Varför blev tjuren arg? Pippi var på tjurens rygg
2. Vad är näsborrar? det är två hål från vår näsa
3. Vad heter den kvinnliga formen av tjur? ko
 Varför föder vi upp dem? sör rätt vi be häver kött uti äta och mjölk att dricka ifrån dorna
4. Dra sträck för att visa vilka djurföräldrar som hör ihop med varandra och med vilken unge, som i exemplet nedanför med tupp, höna och kyckling.

Pappa	Mamma	Unge
tupp	ko	kulting
hjort	katt	killling
bagge	sugga	kyckling
hankatt	tik	valp
tjur	höna	kalv
bock	får	hjortkalv
hund	hind	kattunge
galt	get	lamm

5. Vilket av djuren ovan lever i skogen ute i det fria
hjorten lever i skogen

2. Pippi går på kafferep

Men så sa fru Alexandersson:

"Jag är ju inte absolut säker på det, men jag misstänker starkt, att min Hulda stjal. Jag har faktiskt märkt att det har kommit bort saker."

"Malin", började Pippi, men då sa fru Settergren bestämt:

"Barnen får gå upp i barnkammaren ögonblickligen!"

"Ja men, jag skulle bara berätta, att Malin stal också", sa Pippi. "Som en korp! Löst och fast! Hon brukade gå upp mitt i natten och stjäla lite, för annars kunde hon inte sova lugnt, sa hon. En gång knöck hon mormors piano och tråkade ner det i översta lådan i sin byrå. Hon var mycket fingerfärdig, sa mormor."

(Pippi Långstrump, sida 100, 101)

1. Vem misstänker att Hulda stjal? Pippi
2. Vem stal farmors piano och vart gömdes det? Malin och i lådan på
3. Skriv ner alla musikinstrument som du känner till:
gitar trumma piano bänga elgitar tramböj
trumpet orgel flöjt gitarr stol basgitar

4. Fyll i dessa ord i lämplig lucka nedan: uppför, Settergren, förlorade, rum

Fru Settergren höll tålamodet.

Hon sprang uppför trappan, in till barnens rum och rakt fram till Pippi, som just hade börjat lära Tommy att stå på händer.

"Du får aldrig komma hem till oss, om du uppför sig såhär!" sa

Fru Settergren strängt

3. Pippi går i affärer

"Jag skulle be att få arton kilo karameller", sa Pippi och viftade med en gullpeng. Biträdet i affären bara gapsade. Hon var inte van vid att någon köpte så mycket karameller på en gång.

"Du menar att du vill ha arton karameller", sa hon.

"Jag menar att jag vill ha arton kilo karameller", sa Pippi. Hon la gullpengen på disken. Och då fick biträdet brått att börja ösa upp karameller i stora påsar. Tommy och Annika stod bredvid och pekade ut vilka sorter som var godast. Där fanns några röda som var så härliga. När man hade sugit på en sån karamell en stund, fick man plötsigt en underbar smörja i mun. Och så var det några gröna, syrliga, som inte heller var så dumma. Geléhallon och lakritsbåtar var också gott.

"Vi tar tre kilo av varje", föreslog Annika. Och det gjorde de.

"Om jag sen kunde få be om sextio klubbor och sjuttio två paket kola, så tror jag inte att det i stort sett är mer än hundratte chokladcigarreter som jag behöver för dagen", sa Pippi. "Det skulle i så fall vara en liten kärra som jag kunde dra alltsammans på." (Pippi Långstump går ombord, sida 22-23)

1. Hur mycket karameller önskade sig Pippi? arton kilo.....
2. Vilken färg har de sura karamellerna? grön.....
3. Vilken form hade lakritsgodiset? båtar.....
4. Vilka karameller tog Pippi mest av? Klubbor, kolor eller chokladcigarreter?
choklad cigarreter.....
5. Vilden godissort tog Pippi minst av? klubbor.....
6. Om Pippi totalt köpte 18 kilo karameller, men gav Annika 3 kilo, Tommy 4 kilo och resten av barnen 8 kilo, hur många kilo karameller fanns kvar till Pippi?
3 kilo karamellen.....
7. Vad kan hända för ett barn som äter 4 kilo karameller?
sjuk?.....

Příloha č. 4 Ukázka vypracovaných pracovních listů českého žáka

Pipi Dlouhá Punčocha

1. Pipi uspořádá výlet

Ale býk nepřestal a Pipi mu nakonec vyskočila na hřbet, aby měla chvilku pokoj. Moc lidí si však neužila. Býkovi se to nelíbilo, a tak se všelijak kroutil a poskakoval, aby ji shodil, ale Pipi ho stiskla nohama a shodit se nedala. Býk běhal po louce sem a tam jako pomínutý, učel a řval, až se mu kouřilo z nozder. Pipi se smála, až se zajíkala, a mávala na Tomyho a niku, kteří stáli opodál a trásli se jako osiky. Býk se točil dokola a pořád se snažil Pipi hodit.“ (str. 53)

- Proč se býk rozzlobil? *Protože mu Pipi skočila na hřbet*
- Co jsou nozdry? *Nozdry jsou*
- Jak se jmenuje samička od býka? *Kráva*
- Čemu se chová? *Pro mléko a maso*
- Přiřaďte k sobě samičky, samce a mláďata:
Např. kocour, kočka a kotě.

Samec	Samička	Mládě
jelen	kočka	kůzle
beran	prasnice	kuře
kocour	fena	sele
býk	slepice	tele
kozel	ovce	kolouch
pes	laň	kotě
kanec	koza	jehně
kohout	kráva	štěně

5. Která ze zvířat, uvedených v tabulce, žijí v lese?
jelen, laň, kolouch, kanec, prasnice, sele

2. Pipi v kávéové společnosti

„Nejsem si tím zcela jista, ale mám podezření, že moje Hulda krade,“ řekla paní Alexanderssonová. „Už několikrát jsem si všimla, že se mi ztrácejí věci.“

„To naše Malin,“ začala zase Pipi, ale tentokrát ji paní Settergrenová důrazně přerušila: „Děti, marš, do dětského pokoje! A hned!“

„Ano, jen co vám dopovím, jak Malin kradla,“ řekla Pipi. „Kradla jako straka! Všechno, co jí přišlo pod ruku! Někdy vstávala i v noci, aby trochu kradla. Říkala, že by jinak nemohla spát. Jednou babičce ukradla piano a namačkala si je do horní zásuvky své skříňky. Babička říkávala, že v tomhle je Malin ohromně šikovná.“ (str. 78, 79)

1. Kdo má podezření, že Hulda krade? *Paní alexanderssonová*

2. Kdo ukradl **babičce** piano a kam je schoval?

Piano ukradla Malin a schovala do horní zásuvky své skříňky

3. Vypiš všechny hudební nástroje, které znáš

klavír, klarinet, housle, bylona, basa, bubny, loutna, harmonika, harfa, piano, viola, cello, zobcová flétna, píšťálová flétna, xilofon, kytara, klavír, tenora klavír, dudky, rumba, kule, tamburína, bicí, saxofon

4. Doplní věty, těmito slovy, ve správném pořadí: nahoru, Settergrenová, došla, pokoje
Paní Settergrenové *došla*...trpělivost.

Vyběhla po schodech *nahoru*, vrazila do dětského *pokoje* a rovnou k Pipi, která právě začala Tomyho učit stojku.

„Už k nám nikdy nesmíš, když se takhle chováš!“ řekla paní *Settergrenová*... přísně.

3. Pipi nakupuje

„Prosila bych osmnáct kilo bonbónů,“ řekla Pipi a ukázala zlatý peníz. Prodavačka na ni zůstala koukat s otevřenými ústy. Tolik bonbónů najednou u ní ještě nikdo nekoupil.

„Chceš snad říci osmnáct bonbónů, ne?“ zeptala se. „Chci říct osmnáct kilo bonbonů,“ řekla Pipi a položila na pult zlatý peníz. Prodavačka začala horlivě sypat bonbo do velikých sáčků. Tomy a Anika stáli vedle a ukazovali prstem, které druhy jsou nejlepší.

Byly tam nádherné červené bonbóny. Takový bonbón stačilo chvílku cucat a rozply se vám v ústech v nádhernou kašičku. Pak tam byly kyselé bonbóny, ty byly zelené, a taky nebyly k zahazení. Moc dobré byly i ty z jahodového želé a lodičky z lékořice.

„Co kdybychom vzali tři kila od každého?“ navrhl Anika. A tak vzali tři kila od každého druhu.

„Ještě bych prosila šedesát koulí a dvaasedmdesát lodiček, takže by mi pak už pro dnešek stačilo jenom sto tři čokoládových cigaret,“ poručila si Pipi. „Ledaže bych si ještě přikoup vozíček, abych to měla na čem odtáhnout.“ (str. 106)

1. Kolik bonbónů si přála Pipi? *osmnáct kilo*
2. Jakou barvu měly kyselé bonbóny? *zelenou*
3. Které bonbóny byly z lékořice? *Lodičky*
4. Kterých bonbónů si vzala Pipi nejvíce? Koulí, lodiček nebo čokoládových cigaret? *čokoládových cigaret*
5. Kterých bonbónů si vzala Pipi nejméně? *kouli*
6. Kdyby Pipi koupila 18 kilo bonbónů, Anika by si vzala 3 kila, Tomy 4 kila, zbytek dětí 8 kilo, kolik kilo bonbónů by Pipi zbylo? *4 kila*
7. Co by se mohlo stát, kdyby jedno dítě snědlo 4 kilogramy bonbonů? *bolaví a horeč a třeba praroci, bylo by moc špatně*

Příloha č. 5 Ukázka vypracovaného pracovního listu k přípravě na hodinu

Děti z Bullerbynu

1. Zakroužkuj správnou odpověď:

- Kolikáté narozeniny měla Lisa?
a) šesté
b) sedmé
c) osmé
- Co dostala Lisa k narozeninám?
a) novou knihu
b) novou panenku
c) vlastní pokoj
- Komu dřív patřil nový pokoj Lisy?
a) Lassemu
b) mamince
c) babičce
- Kolik má Lisa knížek?
a) pět
b) třináct
c) čtyřicet

5. Vypiš postavy, které se vyskytují v příběhu:
Lasse, Bosse, Ladínek, maminka, Lisa

2. Přiřaď věty k osobě, která danou větu vyslovila:

Bosse	„Vypij si tu čokoládu a pak se podíváme, jestli by se pro tebe nenašel také nějaký dárek.“
Lasse	„Ale přesto budu k tobě vždycky večer chodit a vyprávět ti o strašidlech.“
Tatínek	„Prima! Konečně bude mít člověk víc místa pro ptáčí vejce!“

3. Namaluj pokoj Lisy

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Věra Blahová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jaroslav Vala Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Dětští hrdinové v díle Astrid Lindgrenové
Název v angličtině:	Child characters by Astrid Lindgren
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá životem a především dílem švédské spisovatelky Astrid Lindgrenové. Soustředí se na dětské hrdiny jejích děl, na jejich charakterové vlastnosti a chování v životních situacích. Vyhledává důvody jejich oblíbenosti po několik generací.</p> <p>Empirická část sleduje práci dětí s díly Astrid Lindgrenové. Za pomoci pracovních listů porovnává čtenářskou gramotnost u českých a švédských žáků a zpracovává její dílo k využití ve vyučovací hodině.</p>
Klíčová slova:	Astrid Lindgrenová, kniha, jazyk, dětský hrdina, čtenářská gramotnost, práce s textem.
Anotace v angličtině:	<p>The thesis looks into the life and, most importantly, into the work of the Swedish writer Astrid Lindgren. It focuses on the child characters in her prose, their characteristic attributes and behavior in various situations. It also tries to analyse the reasons for their popularity throughout the generations of readers.</p> <p>The empirical part follows the theme of children's treatment of Astrid Lindgren's works. With the help of exercise books, it compares reading literacy of Czech and Swedish pupils and it applies Lindgren's work in lessons.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Astrid Lindgren, book, language, child character, reading literacy, work with text.

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Pracovní listy – Pipi Dlouhá punčocha Příloha č.2 Příprava na hodinu – Děti z Bullerbynu Příloha č. 3 Ukázka vypracovaných pracovních listů švédského žáka Příloha č.4 Ukázka vypracovaných pracovních listů českého žáka Příloha č.5 Ukázka vypracovaného pracovního listu k přípravě na hodinu
Rozsah práce:	69 stran + přílohy
Jazyk práce:	Český jazyk